

> Retouradres POSTBUS 20201 2500 EE 'S-GRAVENHAGE

Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

Korte Voorhout 7
2511 CW 'S-GRAVENHAGE
POSTBUS 20201
2500 EE 'S-GRAVENHAGE
www.rijksoverheid.nl/fin

Ons kenmerk
2025-0000612533

Uw brief (kenmerk)

Bijlagen
1. Onderzoek - Verschillen
tussen de commerciële en de
fiscale winstberekening in
kaart gebracht

Datum 17 december 2025
Betreft Onderzoek verschil commerciële en fiscale
jaarrekeningen

Geachte voorzitter,

Hierbij stuur ik u een ambtelijk rapport over het nadere onderzoek omtrent de verschillen tussen de commerciële en de fiscale winstberekening. Het rapport geeft gevolg aan de toezegging die mijn ambtsvoorganger op 20 oktober 2020 heeft gedaan aan de leden van de fractie van GroenLinks om de conclusie van de Adviescommissie Belastingheffing van multinationals (ook bekend als de Adviescommissie Ter Haar) aan te vullen met het beeld over verschillen tussen de twee winstbepalingen.¹

Dit onderzoek was aanbevolen in het rapport van die adviescommissie.² In haar rapport concludeerde de commissie op basis van fiscale gegevens dat de effectieve belastingdruk voor multinationals niet sterk afweek van die van nationale ondernemingen. De adviescommissie erkende destijds dat de fiscale cijfers niet altijd een volledig beeld kunnen scheppen met betrekking tot mogelijke belastingontwijking en dat dit beeld met behulp van commerciële jaarrekeningen completer gemaakt zou kunnen worden.

Om die reden is aanbevolen om bedrijven te verplichten hun commerciële winst in Nederland te overleggen bij de fiscus, zodat de effectieve druk ook kan worden afgezet tegen de bedrijfseconomische winst. Daarnaast is aanbevolen om te onderzoeken waar verschillen ontstaan tussen de commerciële en fiscale winstbepaling om zo een completer beeld te krijgen van de oorzaken van verschillen in de effectieve belastingdruk berekend in verhouding tot de commerciële en fiscale gegevens.³ Het kabinet heeft daarom nader onderzoek toegezegd, waar dit ambtelijk rapport invulling aan geeft.⁴

Het onderzoek

¹ Kamerstukken II 2019/20, 31066, nr. 623 (inclusief bijlagen), en Kamerstukken II 2020/21, 35570-IX, nr. 10.

² Kamerstukken II 2019/20, 31066, nr. 623 (inclusief bijlagen).

³ Kamerstukken II 2019/20, 31066, nr. 623.

⁴ Kamerstukken II 2020/21, 35 570-IX, nr.10.

Het onderzoek geeft invulling aan twee aanbevelingen van de Adviescommissie, te weten: (1) verplicht bedrijven om hun commerciële winst in Nederland te rapporteren en (2) maak inzichtelijk waar verschillen ontstaan tussen de commerciële en fiscale winstbepaling en of dit verschilt tussen multinationals en nationale ondernemingen. Hiertoe is beoogd twee hoofdvragen te beantwoorden:

Ons kenmerk
2025-0000612533

1. Hoe verhoudt de Nederlandse commerciële winst van in Nederland actieve ondernemingen zich tot het voor de vennootschapsbelasting geldende belastbare bedrag?
2. In hoeverre zijn verschillen tussen de Nederlandse commerciële winst en het belastbare bedrag groter of kleiner voor internationaal opererende bedrijven dan bij nationaal opererende ondernemingen?

Voor het onderzoek zijn de aangiften en aanslagen vennootschapsbelasting uit de jaren 2010 tot en met 2020 gekoppeld met de bij het CBS beschikbare gegevens over de commerciële jaarrekeningen, de zogenoemde Statistiek Financiën van Grote Ondernemingen (SFGO). In het onderzoek wordt daarom gekeken naar de verschillen die optreden tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag bij de circa 1400-1900 grote ondernemingengroepen die actief zijn in Nederland.

Op basis van de analyse blijkt dat bij de onderzochte ondernemingen het belastbare bedrag gemiddeld € 29 miljard lager lag dan de commerciële winst, wat grotendeels te verklaren valt door de deelnemingsvrijstelling en verliesverrekening. Ook treden noemenswaardige verschillen op bij afschrijvingen en herwaarderingsverschillen. Verschillen in andere onderdelen van de winstbepaling zoals de omzet en bedrijfskosten, financiële resultaten, en buitengewone resultaten zijn beperkter van aard over de gehele periode bezien, maar kunnen in individuele jaren omvangrijk zijn. Verder blijkt dat de verschillen die worden waargenomen, relatief duurzaam zijn en dat verschillen waardoor belastinguitstel wordt verleend in het kader van met name het voorzichtigheids- en realiteitsbeginsel neerslaan bij ondernemingen die gemiddeld genomen een sterke financiële positie hebben in termen van solvabiliteit en liquiditeit.

Wanneer internationale en nationale ondernemingen met elkaar vergeleken worden, blijkt dat verschillen tussen de winstbepalingen doorgaans eenzelfde orde grootte kennen. Wel is het zo dat bij de onderzochte ondernemingen de internationale ondernemingen grotere verschillen laten zien, met name ten aanzien van deelnemingsresultaten en herwaarderingsverschillen. Dat deelnemingsresultaten meer verschillen tonen, valt terug te voeren op de consolidatie die gebruikt is in de data. De herwaarderingsverschillen zijn eveneens logisch verklaarbaar, doordat deze met name optreden door wisselkoersfluctuaties waaraan internationale ondernemingen van nature meer blootgesteld zijn. Het onderzoek laat zien dat de verschillen geen verband houden met of een onderneming internationaal actief is. Op basis hiervan kan dus niet worden uitgesloten, maar ook niet worden bevestigd dat grote multinationals meer mogelijkheden hebben om het belastbare bedrag in negatieve zin te beïnvloeden ten opzichte van de commerciële winst.

Hoewel er grote verschillen tussen de commerciële en fiscale winst bestaan, kan op basis van het onderzoek niet worden geconcludeerd dat het rapporteren van de commerciële jaarrekening aan de fiscus dus directe meerwaarde heeft, bijvoorbeeld om belastingontwijking en -ontduiking te bestrijden.

In het rapport wordt verder aanbevolen om:

- Te onderzoeken of de gehanteerde beginselen (zoals het realisatiebeginsel, realiteitsbeginsel, eenvoudbeginsel en voorzichtigheidsbeginsel) in de verschillende hedendaagse situaties nog passend is.
- Gezien verschillen in afschrijvingen en herwaarderingsen zich lastig laten duiden hier nader onderzoek naar te doen. Dit onderzoek kan plaatsvinden vanuit bijvoorbeeld de belastingwetenschap, of in gesprek tussen het bedrijfsleven, fiscaal dienstverleners, rechtspraak en de Belastingdienst. Afhankelijk van de rede van de verschillen wordt aanbevolen te bezien of het dichter aan te laten sluiten van de belastingwetgeving bij de commerciële verslaggevingsregels wenselijk is.
- De bepalingen omtrent afschrijfbepalingen en -verruiming (artikel 3.30 en 3.30a van de Wet inkomstenbelasting 2001) op te nemen in de evaluatieagenda van Financiën.

Ons kenmerk
2025-0000612533

Appreciatie

Gezien de demissionaire status van dit kabinet is het aan een volgend kabinet om de uitkomsten van dit onderzoek te wegen en te beoordelen of en, zo ja, welke vervolgstappen geboden zijn naar aanleiding van dit rapport. Wel is reeds op de strategische evaluatie agenda van het ministerie van Financiën opgenomen dat onderzoek gedaan zal worden naar de afschrijfbepalingen en -verruiming opgenomen in artikel 3.30 en 3.30a van de Wet inkomstenbelasting 2001.

Hoogachtend,

de staatssecretaris van Financiën -
Fiscaliteit, Belastingdienst en Douane,

Eugène Heijnen

Verschillen tussen de commerciële en de fiscale winstberekening in kaart gebracht

*Een kwantitatieve analyse van de grootste bedrijven
van Nederland*

2025

Inhoud

1	Samenvatting	3
1.1	Inleiding	3
1.2	Resultaten	4
1.3	Aanbevelingen	7
2	De commerciële en fiscale winstbepaling	8
2.1	Twee jaarrekeningen	8
2.2	Opbouw van de commerciële winst	9
2.3	Opbouw van het belastbare bedrag	11
2.4	Verschillen tussen de commerciële en fiscale jaarrekening	12
3	Data	16
3.1	Databronnen	16
3.2	De vergelijking van de commerciële en fiscale jaarrekening	17
3.3	Aantal onderzochte ondernemingen	18
4	Onderzoeksresultaten	21
4.1	Verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag	21
4.2	Verschillen tussen nationaal en internationaal: totaalcijfers	27
4.3	Verschillen tussen nationaal en internationaal: verklarende analyse	29
4.4	Duur van verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag	31
4.5	Karakteristieken van ondernemingen met verschillen tussen de commerciële en fiscale winst	33
5	Conclusie	36
5.1	Vershil commerciële winst en fiscaal belastbaar bedrag (vraag 1)	36
5.2	Vershil commerciële winst en fiscaal belastbaar bedrag tussen nationale en internationale ondernemingen (vraag 2)	37
5.3	Aanbevelingen	37
Bijlage A	Figuren	39
Bijlage B	Toelichting effectschatting verschil nationaal-internationaal	42

1 Samenvatting

1.1 Inleiding

Om een beeld te geven van de mate waarin multinationals vennootschapsbelasting betalen, heeft de Adviescommissie belastingheffing van multinationals (hierna: de Adviescommissie¹) de gemiddelde effectieve belastingdruk van multinationals berekend. Hiervoor gebruikte de Adviescommissie winstcijfers uit de belastingaangiften.² Uit de berekening bleek dat de belastingdruk van multinationals en nationale ondernemingen niet sterk van elkaar afweken. Een belangrijke kanttekening die de Adviescommissie hierbij plaatste, is dat de Nederlandse aangiftedata zijn gebaseerd op de fiscale winstbepaling, waardoor de effectieve druk niet in verhouding tot de commerciële (of bedrijfseconomische) winst wordt berekend. Hierdoor blijft onduidelijk hoe de fiscale winst, en dus de betaalde belasting, in Nederland zich verhoudt tot de bedrijfseconomische werkelijkheid.

De commerciële en de fiscale winst dienen verschillende doelen. De commerciële winst informeert aandeelhouders, financiers, klanten en leveranciers, terwijl de fiscale winst het uitgangspunt is de hoogte van de belasting die betaald moet worden. Daarom zijn beide winstbepalingen onderworpen aan verschillende regels. Fiscaal wordt bijvoorbeeld winst waarover al belasting is geheven, buiten beschouwing gelaten bij het bepalen van hoeveel belasting betaald moet worden, zoals bij een deelneming vanwege de zogenoemde deelnemingsvrijstelling. Bij het vaststellen van de commerciële winst wordt de winst van deelnemingen doorgaans wel in aanmerking genomen. Ook hanteert de belastingwetgeving andere principes, bijvoorbeeld om te voorkomen dat belasting betaald moet worden over (nog) onzekere winsten.

Inzicht in deze verschillen tussen commerciële en fiscale winstberekening kan meer inzicht geven in de belastingheffing van multinationals ten opzichte van nationaal opererende ondernemingen. Vandaar dat de commissie een tweetal aanbevelingen deed. De eerste aanbeveling is om bedrijven te verplichten hun commerciële winst in Nederland te overleggen bij de fiscus, zodat de effectieve druk ook kan worden afgezet tegen de bedrijfseconomische winst. De tweede aanbeveling is om te onderzoeken waar er verschillen ontstaan tussen de commerciële winstbepaling en de fiscale winstbepaling, om zo een completer beeld te krijgen van de oorzaken van verschillen in de effectieve belastingdruk berekend in verhouding tot de commerciële en fiscale gegevens.³

Dit rapport geeft invulling aan de twee aanbevelingen. Met het in kaart brengen van waar verschillen ontstaan en de mate waarin er verschillen bestaan, kan het nut en de noodzaak voor het aanleveren van commerciële gegevens beoordeeld worden. Waar de verschillen ontstaan, wordt beantwoord aan de hand van de onderstaande onderzoeksvragen.

¹ Ter Haar (2020) en de kabinetsreactie daarbij.

² Ter Haar (2020), pagina 55, zijnde de fiscale Earnings Before Tax (de totale netto-omzet te verminderen met personeelskosten, grondstofkosten, overige kosten, afschrijvingen en de som van financiële baten en lasten).

³ Ter Haar (2020), pagina 49.

1. Hoe verhoudt de Nederlandse commerciële winst van in Nederland actieve ondernemingen zich tot het voor de vennootschapsbelasting geldende belastbare bedrag?
2. In hoeverre zijn verschillen tussen de Nederlandse commerciële winst en het belastbare bedrag groter of kleiner voor internationaal opererende bedrijven dan bij nationaal opererende ondernemingen?

Voor dit onderzoek is daarom de commerciële winst van de circa 1.600 grootste in Nederland actieve ondernemingen vergeleken met het belastbare bedrag uit de aangifte vennootschapsbelasting over de periode 2010 tot en met 2020. Het belastbare bedrag is het bedrag waarover een onderneming uiteindelijk vennootschapsbelasting betaalt. De cijfers over de commerciële winst zijn afkomstig van de enquête 'Financiën van Ondernemingen' van het CBS en gaat uitsluitend over de commerciële winst in Nederland. Van deze ondernemingen is de helft internationaal actief.

1.2

Resultaten⁴

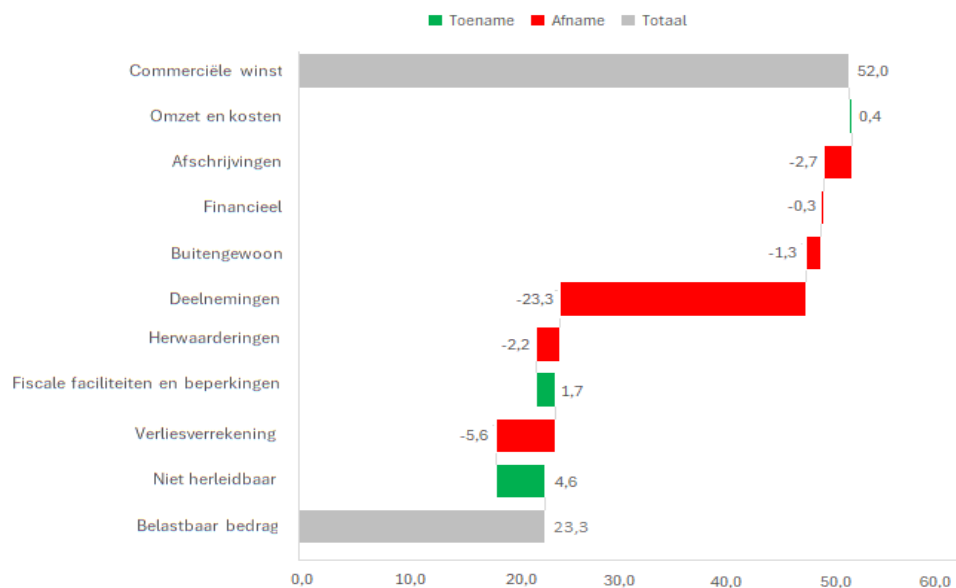
Bij de onderzochte ondernemingen was het belastbare bedrag gemiddeld € 29 miljard lager dan de commerciële winst, wat grotendeels komt door de deelnemingsvrijstelling en verliesverrekening.

Waar de gemiddelde commerciële winst in 2010-2020 in totaal € 52,0 miljard per jaar was, was het fiscale belastbare bedrag gemiddeld € 23,0 miljard. Dit volgt logischerwijs uit de systematiek van de vennootschapsbelasting. Het grootste verschil (€ 23,3 miljard) zit in de behandeling van winsten van deelnemingen. Uitgekeerde winsten van bedrijven waarin deelgenomen wordt, tellen mee in de commerciële winst van een onderneming, maar zijn voor de belastingheffing niet relevant vanwege de zogenoemde deelnemingsvrijstelling, aangezien door de deelneming zelf over deze winst al belasting is betaald. Dit voorkomt dus dubbele belastingheffing. Daarnaast is een verschil van € 5,6 miljard het gevolg van de fiscale verliesverrekening. In de vennootschapsbelasting is het uitgangspunt dat verliezen verrekenend kunnen worden met winsten van een jaar eerder of toekomstige jaren. De verliesverrekening komt tot uitdrukking in het belastbare bedrag⁵, dat lager is dan de commerciële winst.

⁴ Resultaten gebaseerd op eigen berekeningen van het Ministerie van Financiën in projectnummer 9222 op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek en aangifteen data van de Belastingdienst. Deze microdata zijn onder voorwaarden voor statistisch en wetenschappelijk onderzoek toegankelijk. Voor nadere informatie [Zelf onderzoek doen | CBS](#).

⁵ Zie artikel 7, tweede lid, Wet op de vennootschapsbelasting 1969: "Het belastbare bedrag is de in een jaar genoten belastbare winst verminderd met de op de voet van Hoofdstuk IV te verrekenen verliezen."

Figuur 1. Uitsplitsing verschil commerciële winst en belastbaar bedrag (gemiddeld totaalbedrag per jaar naar onderdeel van de winst in miljarden €)

Verder valt het belastbare bedrag gemiddeld € 2,7 miljard per jaar lager uit dan de commerciële winst vanwege verschillen in afschrijvingen.

Afschrijven is het inboeken van een (boek)waardedaling van bedrijfsmiddelen als gevolg van veroudering en slijtage ten gevolge van het gebruik. De fiscale en commerciële regels voor afschrijven verschillen. Gemiddeld blijkt dat er commercieel minder wordt afgeschreven dan fiscaal, zodat bedrijven op een later moment belasting betalen dan wanneer zij de afschrijvingstermijnen uit hun commerciële jaarverslag zouden hebben gebruikt. Hoewel uitsplitsing beperkt mogelijk is, treden meer verschillen op bij ondernemingen met meer immateriële activa, zoals patenten. Verder blijkt dat het lang duurt voordat deze verschillen worden ingelopen.

Ook valt het belastbare bedrag € 2,2 miljard lager uit dan de commerciële winst vanwege herwaarderingen.

Als een bedrijfsmiddel of een financieel instrument meer waard wordt, is dat commercieel gezien een winst. Een bedrijf kan bijvoorbeeld commercieel winst maken als het een schuld in dollars heeft en de wisselkoers verandert of als vastgoed meer waard wordt. Dit leidt echter niet tot meer verschuldigde vennootschapsbelasting vanwege het realisaties- en voorzichtigheidsbeginsel dat fiscaal (in het algemeen) wordt gehanteerd. Pas als het vastgoed echt wordt verkocht of de schuld in dollars is afgelost tegen een gunstige koers, is de winst gerealiseerd en wordt het belast in de vennootschapsbelasting.

Fiscale faciliteiten en fiscale beperkingen verhogen per saldo het belastbare bedrag met € 1,7 miljard. Voorbeelden van fiscale faciliteiten die voor de schatkist geld kosten, zijn investeringsregelingen, zoals de innovatiebox en de investeringsaftrekken, maar bijvoorbeeld ook de liquidatieverliesregeling.⁶ Voorbeelden van fiscale faciliteiten die geld opleveren voor de schatkist zijn de generieke renteaftrekbeperking (vanaf 2019) en kosten of lasten die

⁶ Zie de bijlage 'Fiscale Regelingen' bij de Miljoenennota voor een uitgebreid overzicht van fiscale regelingen in de winstfeer.

gedeeltelijk niet aftrekbaar zijn (zoals boetes). Deze onderdelen van de winst zijn al nauwkeurig in beeld gebracht door de Adviescommissie (2020).

Het verschil in omzet en kosten, financiële resultaten en buitengewone baten en lasten is met € 1,2 miljard beperkt, maar varieert sterk over tijd.

De verschillen illustreren dat de commerciële en de fiscale winstbepaling ook bij deze posten afwijkingen kunnen vertonen. Verschillen doen zich dus niet enkel voor bij afschrijvingen of herwaarderingen. Het per saldo effect op de belastingheffing over de gehele periode blijkt echter wel beperkter van aard dan bijvoorbeeld verschillen in afschrijvingen of herwaarderingen.

Niet-herleidbare verschillen verhogen het belastbare bedrag met € 4,6 miljard.

Deze niet-herleidbare verschillen komen voor wanneer de aangifte vennootschapsbelasting niet overeenkomt met de uiteindelijke belastingaanslag, bijvoorbeeld als gevolg van een ambtshalve aanslag (ingeval geen aangifte is gedaan), een correctie, een vermindering of een navordering.

Een verdiepende analyse laat zien dat de verschillen geen verband houden met of een onderneming internationaal actief is, behalve bij deelnemingsresultaten en herwaarderingen door valutaresultaten.

Internationaal actieve ondernemingen zijn weliswaar verantwoordelijk voor het merendeel van het verschil tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag, maar dat valt met name te verklaren doordat internationale ondernemingen in het algemeen groter zijn. Verder zit een omvangrijk deel van deze verschillen bij onderdelen van de winst waar dit ook wordt verwacht: deelnemingsresultaten en herwaarderingen. Verschillen bij deelnemingsresultaten ontstaan doorgaans niet of zeer beperkt in nationale situaties doordat fiscaal de deelnemingsresultaten vrijgesteld zijn van vennootschapsbelasting vanwege de deelnemingsvrijstelling en in de commerciële verslaglegging van nationaal opererende ondernemingen beperkter deelnemingsresultaten worden verantwoord, omdat op een hoger niveau wordt geconsolideerd. Bij consolidatie vallen de deelnemingsverhoudingen tegen elkaar weg. Deelnemingsverschillen treden hierdoor met name op bij internationale ondernemingen. Verschillen met valutaresultaten op activa en/of passiva treden onder meer op doordat er ongerealiseerde winsten en verliezen ontstaan als gevolg van wisselkoersschommelingen. Bij nationale ondernemingen wordt doorgaans veel minder gebruik gemaakt van valuta anders dan de euro, waardoor wisselkoersschommelingen minder relevant zijn.

Verder laat aanvullende analyse zien dat verschillen zoals afschrijvingen en waarderingsverschillen als gevolg van valutaresultaten op activa en/of passiva met name zitten bij ondernemingen met een sterke financiële positie.

Zowel de verschillen in waardering van activa en passiva als gevolg van koerswijzigingen in valuta, als de verschillen in afschrijvingen kunnen zorgen voor belastinguitstel en daarmee een rentenadeel voor de schatkist. Uit de analyse blijkt dat dit belastinguitstel voornamelijk neerslaat bij ondernemingen die een bovengemiddeld sterke financiële positie hebben. Zo zijn deze ondernemingen beter dan andere ondernemingen in dezelfde branche in staat om te voldoen aan hun kortetermijn- en langetermijnverplichtingen.

1.3

Aanbevelingen

Uit het onderzoek blijkt ten eerste dat de twee grootste verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag, namelijk deelnemingsresultaten en verliesverrekening, een logische verklaring hebben vanuit de fiscaliteit. Dit zal ook in de toekomst voor een groot verschil blijven zorgen.

Daarnaast blijkt echter dat er op overige onderdelen ook verschillen zijn tussen de commerciële en de fiscale winstbepaling. De verschillen zorgen in sommige gevallen, met name bij afschrijvingen en herwaarderingen, voor belastinguitstel en daarmee voor een tijdelijk lagere belastingopbrengst. Verder blijkt dat dit belastinguitstel niet neerslaat bij ondernemingen die een minder sterke financiële positie hebben.

Verder geldt met name bij het tempo van afschrijvingen dat fiscaal andere regels gelden dan commercieel.⁷ Er bestaan bijvoorbeeld enkele wettelijke bepalingen die belastinguitstel beperken of verruimen, zoals de bepalingen omtrent afschrijvingen zoals opgenomen in artikel 3.30 en 3.30a van de Wet inkomstenbelasting 2001⁸. Deze bepalingen zijn echter nog nooit geëvalueerd, terwijl uit dit onderzoek blijkt dat er aanzienlijke verschillen resteren. Daarom wordt aanbevolen om deze bepalingen op te nemen in de evaluatieagenda van Financiën. Eveneens wordt aanbevolen om nader te bekijken waardoor de herwaarderingen – met name bij valutaresultaten – optreden.

Hoewel er grote verschillen tussen de commerciële en fiscale winst bestaan, kan op basis van de analyse niet worden geconcludeerd dat het rapporteren van de commerciële jaarrekening aan de fiscus directe meerwaarde heeft, bijvoorbeeld om belastingontwijking en -ontduiking te bestrijden. Immers volgen verschillen veelal uit de beginselen van het fiscale totaalwinst- en jaarwinstbegrip. Die beginselen zijn in verder uitgewerkt in de jurisprudentie die al ver teruggaat. Onderzocht kan worden of de gehanteerde beginselen (zoals het realisatiebeginsel, realiteitsbeginsel, eenvoudbeginsel en voorzichtigheidsbeginsel) in de verschillende hedendaagse situaties nog passend is. Dit vergt echter een verdergaand onderzoek.

Verschillen in afschrijvingen en herwaarderingen vergen eveneens nader onderzoek aangezien de oorsprong daarvan zich lastig laat duiden en verschillen op voorhand niet goed te rationaliseren zijn. Dit onderzoek kan plaatsvinden vanuit bijvoorbeeld de belastingwetenschap, of in gesprek tussen het bedrijfsleven, fiscaal dienstverleners, rechtspraak en de Belastingdienst. Afhankelijk van de rede van de verschillen wordt aanbevolen te bezien of het dichter aan te laten sluiten van de belastingwetgeving bij de commerciële verslaggevingsregels wenselijk is. Dit onder andere met het oog op het beperken van administratieve lasten voor ondernemingen. De bijkomstige belastingopbrengst door het in bepaalde gevallen beperken van belastinguitstel kan vervolgens bijvoorbeeld worden teruggegeven via een lager belastingtarief.

⁷ Sterker nog: in het verleden is erop gestuurd om deze verschillen te verkleinen. Zie ook de invoering en aanpassing van o.a. artikel 3.30 in de inkomstenbelasting in de Wet werken aan winst (2007).

⁸ Deze zijn via een schakelbepaling in de Wet op de Vennootschapsbelasting (artikel 8) ook van toepassing op de vennootschapsbelasting 1969.

2 De commerciële en fiscale winstbepaling

In dit hoofdstuk zal eerst (in paragraaf 2.1) worden ingegaan op het concept van een financiële jaarrekening. In paragraaf 2.2 komt de opbouw daarvan aan bod, alsmede de standaarden die in zo'n jaarrekening kunnen of moeten worden gehanteerd. Vervolgens benoemen we in paragraaf 2.4 de verschillen die optreden tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting.

2.1 Twee jaarrekeningen

De Nederlandse wetgeving verplicht ondernemingen twee jaarrekeningen op te stellen. De eerste jaarrekening is bedoeld voor informatie voor commerciële partijen zoals de aandeelhouders, (toekomstige) schuldeisers, leveranciers, klanten. Deze wordt de commerciële of vennootschappelijke jaarrekening genoemd. De tweede jaarrekening is bedoeld om het te betalen bedrag aan vennootschapsbelasting te bepalen. Deze wordt de fiscale jaarrekening genoemd en deze wordt ingediend bij de Belastingdienst via een aangifte.

Dit wil niet zeggen dat de jaarrekeningen volledig los van elkaar staan. Zo mogen kleine ondernemingen voor hun commerciële jaarrekening aansluiten bij de fiscale jaarrekening⁹ en zullen grotere ondernemingen vaak eerst hun commerciële jaarrekening opstellen en daarop aanpassingen aanbrengen om zo de fiscale jaarrekening te krijgen.

De eisen waaraan de jaarrekening moet voldoen, wordt bepaald door een zogenoemde boekhoudstandaard. In Nederland zijn voor de commerciële jaarverslaggeving twee boekhoudstandaarden toegestaan: de Nederlandse Generally Accepted Accounting Principles (NL-GAAP) zoals vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek (boek 2, titel 9) en de International Financial Reporting Standards (IFRS) van de International Accounting Standard Board (IASB). Welke boekhoudstandaard gehanteerd moet worden, hangt af van het type onderneming en welke belanghebbenden er zijn. Voor beursgenoteerde ondernemingen is het bijvoorbeeld verplicht om een financieel jaarverslag te overleggen op basis van IFRS. Niet-beursgenoteerde ondernemingen mogen daarentegen kiezen tussen IFRS en NL-GAAP. Het commerciële jaarverslag moet gedeponeerd worden bij de Kamer van Koophandel¹⁰ en kan vervolgens door iedereen daar worden opgevraagd.

De fiscale jaarrekening moet worden opgesteld op basis van fiscale grondslagen. De regels hieromtrent zijn vastgelegd door de wetgever in onder andere de Wet inkomstenbelasting 2001 en de Wet op de vennootschapsbelasting 1969. Een leidend principe bij vaststelling van de fiscale winst is het begrip goed koopmansgebruik als onderdeel van de fiscale

⁹ Dit is mogelijk gemaakt om administratieve lasten te verminderen (artikel 2:396, zesde lid, van het Burgerlijk Wetboek). Daarbij gaat het om een rechtspersoon die op twee opeenvolgende balansdata, zonder onderbreking nadien op twee opeenvolgende balansdata, heeft voldaan aan twee of drie van de volgende vereisten:

a. de waarde van de activa volgens de balans met toelichting bedraagt, op de grondslag van verkrijgings- en vervaardigingsprijs, niet meer dan € 7.500.000;

b. de netto-omzet over het boekjaar bedraagt niet meer dan € 15.000.000;

c. het gemiddelde aantal werknemers over het boekjaar bedraagt minder dan 50.

¹⁰ Zie artikel 394, eerste lid, van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.

jaarwinstbepaling. Dit is in principe een open norm, maar op basis van jurisprudentie blijkt dat de commerciële praktijk c.q. de bedrijfseconomie typisch als uitgangspunt wordt genomen. Er wordt alleen van afgeweken bij een strijdigheid met beginselen van de belastingwetgeving of de belastingwetgeving zelf.¹¹ Een voorbeeld is het voorzichtigheidsbeginsel, dat tot gevolg heeft dat winsten voor de fiscaliteit doorgaans pas genomen hoeven te worden wanneer deze feitelijk worden gerealiseerd, bijvoorbeeld als een in waarde gestegen object wordt verkocht. De fiscale jaarrekening wordt per aangifte ingediend bij de Belastingdienst en verdere (openbare) verspreiding ervan is niet verplicht.

Verschillen in de eisen die per boekhoudstandaard gesteld worden, leiden tot verschillen tussen de fiscaal vastgestelde winst en de commerciële winst. Op hoofdlijnen hebben alle drie de standaarden echter dezelfde wens om een waarheidsgetrouw beeld van de financiële positie van een onderneming te krijgen. Ook wordt waar mogelijk geprobeerd om (commerciële) boekhoudstandaarden bij elkaar aan te laten sluiten. Zo wordt bij de interpretatie door de Raad van de Jaarverslaggeving¹² van het Burgerlijk Wetboek (boek 2, titel 9) waar mogelijk aansluiting gezocht bij IFRS. Ook kan, zoals hierboven benoemd, in de fiscale grondslag (deels) worden aangesloten bij de commerciële praktijk.

2.2 Opbouw van de commerciële winst

In dit rapport wordt de commerciële winst gedefinieerd als de mutatie van het eigen vermogen zoals in de commerciële jaarrekening wordt verantwoord. Hierbij wordt wel gecorrigeerd voor onttrekkingen en stortingen van het kapitaal. Per saldo gaat het dan om het bedrag dat de onderneming meer waard is geworden voor de eigenaren.

De mutatie van het eigen vermogen (de commerciële winst) kan voortkomen uit diverse bronnen. Voor dit rapport wordt uitgaan van een (zeer) vereenvoudigde opbouw zoals in tabel 2.1 staat benoemd. In deze opbouw van de winst zijn twee onderdelen te onderscheiden. Een deel van de commerciële winst betreft winsten die daadwerkelijk gerealiseerd zijn. Deze worden doorgaans verantwoord in de winst- en verliesrekening. Een ander deel betreft de winst die tot stand komt vanwege herwaarderingen. Hierbij definiëren we herwaarderingen breed voor alle activa en passiva.¹³ Deze winst is in het algemeen onzekerder en berust op schattingen en wordt niet in de winst- en verliesrekening verantwoord. Toch wordt ook deze component vaak wel als commerciële winst benoemd, omdat deze het eigen vermogen van de onderneming wel verandert. Daarom wordt deze, ondanks dat dit niet onderdeel is van de fiscale winst (zie volgende paragraaf), wel in dit onderzoek meegenomen.

¹¹ "(...) dat weliswaar als regel kan worden aangenomen, dat een stelsel van jaarlijkse winstberekening voor de belastingheffing als strokende met goed koopmansgebruik behoort te worden aanvaard indien dat stelsel is gegrond op hetgeen de bedrijfseconomie omtrent de juiste wijze van winstbepaling leert, doch deze regel uitzondering moet lijden niet alleen ingeval het volgen van het bedrijfseconomische inzicht tot strijd met enig voorschrift der belastingwetgeving zou voeren, maar evenzeer indien daardoor aan den algemeenen opzet of een beginsel van de belastingwet om welker toepassing het gaat te kort zou worden gedaan." – Hoge Raad 8 mei 1957, ECLI:NL:HR:1957:AY2274, BNB 1957/208.

¹² De Raad voor de Jaarverslaggeving is een stichting die beoogt om zo goed mogelijke interpretaties te geven van het Burgerlijk Wetboek, Boek 2 titel 9, en eveneens een rol heeft via de Richtlijnen en RJ-uitingen om waar wetgeving niet in voorziet leidraden te geven. De mogelijkheid om NL-GAAP (Boek 2 titel 9) te wijzigen ligt bij de wetgever. De Raad heeft als taak dan ook om gevraagd en ongevraagd de wetgever, de IASB, en de European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) te adviseren. Zie voor meer informatie: Wie zijn wij - RJNet.

¹³ In dit rapport wordt voor eenvoud de term herwaarderingen gebruikt voor alle toename in het vermogen van de onderneming die niet via de winst- en verliesrekening verloopt. Dit is enigszins tegenstrijdig met vakjargon waarin van herwaarderingen enkel sprake zou zijn in het geval een materieel of immaterieel (exclusief goodwill) bedrijfsmiddel meer of minder waard wordt.

Tabel 2.1 Opbouw commerciële winst

Gerealiseerde winsten (via winst- en verliesrekening) =
Gewone resultaat (+/-)
omzet en kosten(+)
afschrijvingen (-)
financiële resultaten (+/-)
Buitengewone resultaten (+/-)
Resultaat van deelnemingen (+/-)
Herwaarderingen =
Herwaarderingen activa (+/-)
Wisselkoersresultaten (+/-)
Overige waarderingen (+/-)
Commerciële winst = Gerealiseerde winsten + herwaarderingen

We zien dat de winsten en verliezen die via de winst- en verliesrekening lopen, uitgesplitst kunnen worden in een drietal onderdelen: het gewone resultaat, het buitengewone resultaat en het resultaat uit deelnemingen. Onder het gewone resultaat wordt verstaan de omzet verminderd met de grond-, hulpstof-, inkoop- en arbeidskosten, afschrijvingen¹⁴ (slijtage van bedrijfsmiddelen) en financiële resultaten (zoals rentekosten en rente-inkomsten en dividenden uit effecten). Het buitengewone resultaat bevat incidentele winsten en verliezen die niet te maken hebben met de reguliere bedrijfsvoering, zoals winsten en verliezen bij de verkoop van bedrijfsmiddelen. Het resultaat uit deelnemingen ziet op opbrengsten en verliezen doordat de onderneming de aandelen in een andere onderneming (gedeeltelijk) bezit. Een resultaat in dit kader kan bijvoorbeeld ontstaan doordat een dividenduitkering door de deelneming wordt gedaan of doordat winst of verlies optreedt bij verkoop van de deelneming.

Zoals vermeld, lopen niet alle winsten en verliezen via de winst- en verliesrekening. Zo kunnen bedrijfsmiddelen meer waard worden dan waarvoor deze op de balans staan, wat tot uitdrukking komt in de herwaarderingsreserve. Op de balans worden bedrijfsmiddelen namelijk geboekt op de boekwaarde, wat veelal nog de kostprijs bij aanschaf reflecteert. Een ander voorbeeld zijn waarderingsverschillen die worden verwerkt in de valutareserve. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat er ongerealiseerde wisselkoersresultaten aanwezig zijn. Deze ontstaan bijvoorbeeld doordat bij het waarderen van activa op de balans de slotkoers moet worden gebruikt, terwijl in de winst- en verliesrekening de wisselkoers op de transactiedatum moet worden gehanteerd. Ook worden wijzigingen in goodwill verwerkt in de goodwillreserve. Hierbij kan gedacht worden aan de extra waarde die door bijvoorbeeld een fusie of overname gecreëerd wordt vanwege synergie. Ook kan goodwill toenemen als gevolg van zelf voortgebrachte goodwill, zoals merkloyaliteit. Tot slot bevatten overige reserves ook bijvoorbeeld actuariële bijstellingen op pensioenverplichtingen of de waarde wijzigingen van kasstroomverzekeringen. Dit valt onder de overige reserves.

¹⁴ In dit rapport wordt voor eenvoud gesproken van afschrijvingen terwijl in vakjargon zou worden gesproken van afschrijvingen en amortisatie. Formeel wordt op materiële bedrijfsmiddelen afgeschreven en worden immateriële bedrijfsmiddelen geamortiseerd.

2.3

Opbouw van het belastbare bedrag

De fiscale jaarrekening dient ertoe om vast te stellen hoeveel vennootschapsbelasting afgedragen moet worden aan de fiscus. Als grondslag voor de te betalen vennootschapsbelasting wordt het belastbare bedrag berekend. Tabel 2.2 geeft hierin (zeer) vereenvoudigd inzicht. De eerste onderdelen van het belastbare bedrag komen overeen met die van de commerciële winstberekening. Dit zijn de onderdelen die betrekking hebben op de gerealiseerde winst. Deze onderdelen zijn in naam identiek. Dit wordt de 'fiscale winst' genoemd.

Voor het belastbare bedrag maken ongerealiseerde winsten in beginsel niet uit. Heffing vindt in de vennootschapsbelasting in het algemeen pas plaats wanneer de winsten en verliezen gerealiseerd zijn. Dit is ingebakken in het goed koopmansgebruik via het zogenoemde voorzichtigheidsbeginsel. Concreet betekent dit beginsel dat een belastingplichtige zich niet rijker hoeft te rekenen dan dat deze is. Daarom komen de herwaarderingen niet voor in tabel 2.2.

Tabel 2.2 Opbouw fiscaal belastbaar bedrag

Fiscale winst =
Gewoon resultaat (+/-)
- omzet en kosten(+)
- afschrijvingen (-)
- financiële resultaten (+/-)
Buitengewone resultaten (+/-)
Resultaat van deelnemingen (+/-)
Fiscale correcties =
Deelnemingsvrijstelling (+/-)
Fiscale faciliteiten en beperkingen (+/-)
Verliesverrekening (-)
Belastbaar bedrag = Fiscale winst + fiscale correcties

Om van de fiscale winst tot het belastbare bedrag te komen, wordt de fiscale winst in de aangifte gecorrigeerd voor een drietal redenen: de deelnemings- en objectvrijstelling, fiscale faciliteiten en beperkingen, en de verliesverrekening. De deelnemingsvrijstelling voorkomt dubbele belastingheffing door voordelen uit hoofde van een deelneming buiten aanmerking te laten bij het bepalen van de winst. Als een deelneming winst heeft gemaakt, dan heeft deze deelneming al belasting betaald. Als deze winst daarna ook nog op het niveau van de aandeelhouder belast zou worden, zou dit betekenen dat dubbel belasting betaald wordt over dezelfde winst. Daarom wordt via de deelnemingsvrijstelling¹⁵ de fiscale winst weer gecorrigeerd zodat per saldo eenmaal belasting wordt betaald over de winst die in de onderneming is gemaakt.

Verder kent de fiscale wetgeving diverse faciliteiten. Een voorbeeld hiervan is de energie-investeringsaftrek. Hiermee wordt beoogd om investeringen in energiebesparende bedrijfsmiddelen te stimuleren. De EIA is een aftrekpost die leidt tot een lagere winst. Ook is er bijvoorbeeld de herinvesteringsreserve. Als een bedrijf een bedrijfsmiddel wil vervangen, dan

¹⁵ In de deelnemingsvrijstelling is ook de objectvrijstelling meegenomen. De objectvrijstelling corrigeert voor winsten behaald bij vaste inrichtingen.

kan bij verkoop van het oude bedrijfsmiddel een boekwinst gerealiseerd worden. Hierover moet het bedrijf dan in beginsel belasting betalen. Om te voorkomen dat om deze reden de vervanging van het bedrijfsmiddel niet mogelijk is of niet meer rendabel is, kan de boekwinst onder voorwaarden worden toegevoegd aan de herinvesteringsreserve. Hierdoor wordt niet direct belasting geheven over de boekwinst.¹⁶

Tegenover deze faciliteiten staan ook beperkingen waardoor het belastbare bedrag verhoogd wordt. Zo zijn bepaalde kosten niet aftrekbaar. Dit is bijvoorbeeld het geval als bepaalde rente fiscaal niet in aftrek genomen mag worden, bijvoorbeeld rente vanuit een lening die de facto alleen maar is aangegaan om te profiteren van de renteaftrek in de vennootschapsbelasting (bijvoorbeeld zogenoemde artikel-10a-leningen). Sinds 2019 geldt daarbij de earningsstrippingmaatregel. Deze maatregel beperkt het saldo aan renten voor zover dit uitgaat boven het hoogste van € 1 miljoen en 24,5% van de EBITDA.¹⁷ Dergelijke beperkingen leiden tot een verhoging van de fiscale winst. Naast renteaftrekbeperking zijn er ook afschrijvingsbeperkingen. Die vallen niet onder deze categorie van beperkingen, maar zijn rechtstreeks zichtbaar in de grootte van de commerciële en fiscale afschrijving. Dit wordt in paragraaf 2.4 onder 'afschrijvingen' beschreven.

Het totaal aan fiscale winst, gecorrigeerd voor de fiscale faciliteiten en beperkingen en de deelnemingsvrijstelling is de belastbare winst. Om tot het belastbare bedrag te komen wordt deze belastbare winst nog gecorrigeerd met verrekenbare verliezen. De reden hiervan is dat binnen de vennootschapsbelasting in principe over de totaalwinst van een onderneming wordt geheven en niet alleen over positieve winsten. Deze verliezen kunnen betrekking hebben op verliezen van een jaar eerder (carry-forward) of een verlies van latere jaren (carry-back).

Dit alles leidt tot het belastbare bedrag. Als dit positief is wordt hierover vennootschapsbelasting geheven.

2.4 Verschillen tussen de commerciële en fiscale jaarrekening

De bespreking in de voorgaande twee paragrafen laat zien dat de begrippen commerciële winst en belastbaar bedrag (voor de vennootschapsbelasting) op onderdelen met elkaar overeenkomen. Maar er zijn ook diverse verschillen, soms zijn begrippen in naam hetzelfde, maar qua inhoud en betekenis verschillend.

In deze paragraaf worden acht onderdelen onderscheiden waardoor de commerciële winst en het belastbare bedrag uit elkaar kunnen gaan lopen. Deze verschillen bespreken we hierna alleen op hoofdlijnen. Een uitputtende lijst van verschillen bestaat niet en is gelet op het gebruik van open normen bij de fiscale grondslag ook niet altijd duidelijk. Daarbij geldt dat ook tussen de twee commerciële standaarden vele fijnmazige verschillen kunnen optreden.¹⁸

¹⁶ Zie bijlage 11 van de Miljoenennota 2025 voor een overzicht van dergelijke fiscale regelingen en een toelichting per regeling.

¹⁷ Het percentage dat geldt t.a.v. de earnings before interest, tax, amortisation, and depreciation (EBITDA ≈ omzet – kosten in tabel 2.2) was bij invoering van de maatregel 30%, is in 2022 gewijzigd naar 20% en per 2025 naar 24,5%.

¹⁸ Zie bijvoorbeeld vergelijkingen tussen NL-GAAP en IFRS zoals in ey-vergelijking-ifs-met-nederlandse-wet-en-regelgeving-20240920.pdf of IFRS compared to Dutch GAAP: An overview.

Omzet en kosten

De commerciële omzet kan afwijken van de fiscale omzet vanwege een andere voorraadwaardering. Zo mogen commercieel voorraden bijvoorbeeld tegen werkelijke waarde worden gewaardeerd. Fiscaal is waardering van voorraden tegen historische kostprijs of lagere marktwaarde (bijvoorbeeld in geval van een incurante voorraad) toegestaan. Fiscaal wordt geen winst behaald op het aanleggen van voorraden zolang deze nog niet verkocht zijn. Daarnaast kan commercieel en fiscaal de voorraadkost uiteenlopen doordat verschillende beheermethoden worden gebruikt (last-in-first-out, first-in-first-out, vaste verrekenprijs). Ten slotte wordt bij langjarige projecten in elk jaar een deel van het onderhanden werk fiscaal als gerealiseerd geboekt. Bedrijven moeten deze winst al gedurende de looptijd van het project verantwoorden. Hierin kunnen ook verschillen in optreden.

Afschrijvingen

Een ander onderdeel van de commerciële en fiscale winstbepaling betreft afschrijvingen. Waar fiscaal doorgaans lineair wordt afgeschreven tot de restwaarde, zijn commercieel ook andere afschrijfmethoden mogelijk. De commerciële afschrijvingssnelheid kan bijvoorbeeld afhangen van de mate van het daadwerkelijke gebruik. Voor sommige bedrijfsmiddelen is het voor de commerciële jaarrekening verplicht om te toetsen in welke mate verslechtering daadwerkelijk heeft plaatsgevonden (bijvoorbeeld bij specifieke immateriële activa), alvorens waardeveranderingen verantwoord mogen worden. Verder kan de afschrijvingstermijn eveneens verschillen (technische of economische levensduur).

Daarnaast bestaan er specifieke bepalingen ten aanzien van de afschrijvingen in de fiscale grondslag. Zo kunnen afschrijvingen begrensd zijn door bepalingen over de in acht te nemen restwaarde. Dit is bijvoorbeeld het geval bij gebouwen (artikel 3.30a Wet IB 2001, de restwaarde is 100% van de WOZ-waarde), ondergrond (geen afschrijvingen mogelijk), en zelf voortgebrachte of bij fusie of overname verkregen goodwill.¹⁹ Ook is fiscaal bepaald dat afschrijvingen op jaarbasis een maximaal gedeelte van de aanschaffings- of voortbrengingswaarde van een bedrijfsmiddel mogen beslaan. Dit is bijvoorbeeld het geval bij alle bedrijfsmiddelen (artikel 3.30 Wet IB 2001, maximaal 20%) en goodwill (artikel 3.30 Wet IB 2001, maximaal 10%). Soms kunnen sommige kosten ook sneller worden afgeschreven, bijvoorbeeld in het geval van voortbrengingskosten bij intellectueel eigendom. Dit soort beperkingen of verruiming zijn in principe tijdelijk van aard. Als het bedrijfsmiddel vervreemd wordt, verdwijnt het verschil in beginsel (in geval van toepassing van de herinvesteringsreserve kan dit anders zijn).

Financiële resultaten

Ook bij de financiële resultaten kunnen er verschillen zijn. Dit kan doordat een belegging commercieel als belegging wordt behandeld, terwijl fiscaal het een deelneming is. Fiscaal en commercieel worden namelijk verschillende criteria gehanteerd om te bepalen of sprake is van een deelneming. Commercieel is er geen eenduidige grens voordat een belang als een

¹⁹ Zie de beantwoording van vraag 18 en 19 van de Tweede Kamerleden Maatoug en Stultiens (beiden GroenLinks-PvdA) aan de Staatssecretaris van Financiën over ontwijking van de vennootschapsbelasting (ingezonden 27 juni 2024). Aanhangsel van de Handelingen 2461, 2023-2024.

deelneming wordt aangemerkt.²⁰ Daarnaast kunnen zich verschillen voordoen ten aanzien van de waardering van financiële activa.

Buitengewoon resultaat

Ook bij het buitengewone resultaat kunnen verschillen optreden. De redenen in het buitengewone resultaat kunnen (ten dele) overeenkomen met de redenen zoals gegeven bij het “gewone” resultaat (een zogenoemd verschil in de rubricering in de commerciële jaarrekening ten opzichte van de aangifte vennootschapsbelasting). Het is bijvoorbeeld mogelijk dat commercieel een transactie als buitengewoon resultaat wordt aangemerkt, maar dat het fiscaal als deelnemingsresultaat wordt gezien. Dit volgt wederom uit het feit dat het begrip ‘deelneming’ niet per se fiscaal hetzelfde betekent als commercieel.

Deelnemingen

De winst van deelnemingen behoort tot de commerciële winst. Fiscaal zijn deze winsten doorgaans vrijgesteld onder de deelnemingsvrijstelling. Zoals in paragraaf 2.3 aangegeven is de reden hiervan het voorkomen van dubbele heffing. Ook hier spelen definitieverschillen van wanneer men spreekt van een deelneming een rol bij de geobserveerde verschillen.

Herwaarderingsen

Zoals hierboven benoemd, verschilt de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting doordat ongerealiseerde winsten als gevolg van herwaarderingsen commercieel wel en fiscaal niet altijd direct tot uitdrukking komen in het resultaat. Commercieel staat de volledige verandering van het eigen vermogen voorop, terwijl fiscaal voor de belastingheffing ongerealiseerde winsten dikwijls niet in aanmerking worden genomen vanwege het voorzichtigheidsbeginsel.

In principe wordt elke ongerealiseerde winst ooit een keer gerealiseerd en is het daardoor tijdelijk. Wel kan dit zeer lang duren. Het is mogelijk dat pas bij staking van de onderneming de herwaardering wordt omgezet in een gerealiseerd verschil. Eenzelfde redenering geldt voor ongerealiseerde valutawinsten ten aanzien van met name langlopende schulden/vorderingsen. Deze komen fiscaal in het algemeen niet in het resultaat tot uitdrukking, maar wel in de commerciële winst. Ook deze zijn tijdelijk. De kans dat de verschillen die komen door valuta resultaten zeer lang duren is relatief kleiner dan bij herwaarderingsen van vastgoed of bedrijfsmiddelen.

Fiscale faciliteiten en beperkingen

Een kenmerk van de fiscale faciliteiten en beperkingen is dat deze alleen gelden voor het belastbare bedrag, waardoor dit per definitie een verschil geeft tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting. Deze onderdelen van de winst zijn al nauwkeurig in beeld gebracht door de adviescommissie Ter Haar (2020) en daarom zal in dit rapport hier niet uitgebreid op worden ingegaan. Een klein deel hiervan (zoals de herinvesteringsreserve) is tijdelijk. Het overgrote deel is permanent omdat het fiscale regelingen of aftrekbeperkingen zijn.

Verliesverrekening

²⁰ Voorbeeld: IFRS spreekt van 20% aandelenbelang of invloed van betekenis op het beleid van de andere onderneming, terwijl NL-GAAP 5% als ondergrens hanteert. Het CBS in zijn data kiest voor een tussenweg door te spreken van een deelneming vanaf een belang van ten minste 10%.

Een laatste verschil is de verrekening van verliezen. Voor de commerciële winst is dit niet relevant, maar voor de berekening van het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting wel.

Niet herleidbaar

Tot slot is een deel niet herleidbaar. Niet altijd is uit de aangiftegegevens (volledig) duidelijk waar een bedrag van een aanslag op gebaseerd is. Dit komt voor bij ambtshalve aanslagen, correcties, verminderingen en/of navorderingsaanslagen. Een belastinginspecteur kan correcties op de aangifte doen die weliswaar gemotiveerd kunnen worden, maar waarvoor in de data echter niet duidelijk te herleiden valt waarop de correcties precies betrekking hebben. Dit soort bijstellingen, soms het gevolg van handhaving en toezicht door de Belastingdienst, noemen we 'Niet herleidbare verschillen'.

3 Data

In deze paragraaf wordt ingegaan op de databronnen die gebruikt zijn. Ook worden enkele aandachtspunten bij de vergelijking van de gekozen data benoemd. Tot slot wordt een beknopte beschrijving van de ondernemingen gegeven waarvan de verschillen zijn vergeleken.

3.1 Databronnen

Voor de fiscale jaarrekening zijn de gegevens uit de aangiften vennootschapsbelasting gebruikt. De aangiften bevatten jaarlijkse data over het belastbare bedrag voor alle circa 800.000 vennootschapsbelastingplichtigen in Nederland tussen 2010 en 2020. Niet alle belastingplichtigen doen zelf aangifte. Onder voorwaarden kunnen verschillende vennootschappen samen aangifte doen in een fiscale eenheid.

De fiscale aangiftegegevens bevatten niet de commerciële jaarrekening van een belastingplichtige.^{21,22} Deze commerciële jaarrekening voor het Nederlandse deel van de activiteiten is echter wel gestandaardiseerd beschikbaar in het databestand 'Statistiek Financiën van Grote Ondernemingen' (SFGO) van het Centraal Bureau voor de Statistiek. In de SFGO-dataset wordt de commerciële balans, een overzicht van vermogensveranderingen en de winst- en verliesrekening van grote ondernemingsgroepen²³ bijgehouden sinds 1977. Daarnaast bevat deze dataset ook diverse achtergrondkarakteristieken van de ondernemingen.²⁴ Het CBS haalt deze gegevens op via een jaarlijkse enquête onder deze ondernemingen en controleert de data vervolgens op kwaliteit.²⁵ De enquête zelf wordt gevuld op basis van de commerciële cijfers van ondernemingen waarover ook een accountantscontrole heeft plaatsgevonden. In dit onderzoek vormen de commerciële gegevens in de SFGO-dataset van het CBS het uitgangspunt voor de vergelijking.

De data over de commerciële jaarrekeningen zijn alleen beschikbaar voor grote Nederlandse ondernemingen. Criterium voor het opnemen van een ondernemingengroep in de SFGO-dataset is dat de onderneming een balanstotaal van ten minste € 23 miljoen (tot en met 2010) of € 40 miljoen (vanaf 2011) heeft en in Nederland activiteiten verricht.²⁶ De inschattingen in dit rapport gaan uitsluitend over deze afgebakende groep van grote ondernemingen. Omdat de omvang van de onderneming uit analyses in

²¹ Bij een aangifte van een fiscale eenheid kunnen weliswaar naast de fiscale gegevens ook de commerciële gegevens aangeleverd worden bij de fiscus. Onderzoek van deze data wordt sterk bemoeilijkt door consolidatieverschillen en herleidbaarheid (immers kan slechts een zeer beperkt aantal bedrijven dan onderzocht worden). Daarnaast zijn deze alleen beschikbaar voor bedrijven die gebruikmaken van een fiscale eenheid.

²² Naast CBS-data vormen de zogenoemde Country-by-Country-rapporten (CbC-rapporten) een alternatieve databron voor de commerciële jaarrekening. Hierbij bestaan echter aandachtspunten met betrekking tot de kwaliteit van de rapporten inzake de gerapporteerde winst. Daarnaast bevat een CbC-rapport alleen de winst zonder verder uitsplitsingen. Verder zijn deze rapporten alleen beschikbaar vanaf 2016.

²³ Operationeel wordt de ondernemingengroep gedefinieerd als de meest omvattende verzameling van in Nederland gevestigde juridische eenheden waarover zeggenschap kan worden uitgeoefend en die homogeen is naar institutionele sector. De voorwaarden om een fiscale eenheid te vormen zijn stringenter (zie [Fiscale eenheid vennootschapsbelasting \(belastingdienst.nl\)](#)). Een ondernemingengroep zal doorgaans meerdere belastingplichtigen bevatten. In het rapport wordt het begrip ondernemingengroep en onderneming als synoniem voor elkaar gebruikt.

²⁴ Zie voor een precieze beschrijving Sfgo: Statistiek Financiën van grote ondernemingen | CBS en voetnoot 18. De karakteristieken van de onderneming die opgenomen zijn en waaraan gedacht kan worden zijn bijvoorbeeld of bedrijven internationaal opereren of niet, in welke sector (SBI08) een bedrijf actief is, welke rechtsvorm het bedrijf heeft, de UBO en UCI (Nederlands of niet), enzovoort.

²⁵ Voor de achtergronddocumentatie zie Toelichting van de begrippen NL SFGO (3).pdf.

²⁶ Ibid voetnoot 19.

latere onderdelen van dit rapport sterk verband blijkt te houden met het verschil tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting, is het aannemelijk dat voor de groep bedrijven die niet is meegenomen, verschillen doorgaans (veel) beperkter van aard zijn.²⁷ Overigens heeft het CBS ook gegevens over jaarrekeningen van kleinere ondernemingengroepen, maar deze betreffen de fiscale jaarrekeningen op basis van de Vpb-aangifte. Het verbreden van de dataset met deze gegevens heeft daarom geen zin. Verder worden in dit rapport uitsluitend niet-financiële instellingen onderzocht²⁸, net als in het rapport van de adviescommissie Ter Haar.

3.2

De vergelijking van de commerciële en de fiscale jaarrekening

Om de twee jaarrekeningen aan elkaar te kunnen koppelen zijn er enkele stappen nodig die op hun beurt aandachtspunten opleveren. Zo gaan de fiscale jaarrekeningcijfers over lichamen die Vpb-aangifteplichtig zijn, terwijl de commerciële jaarrekeningcijfers alleen de geconsolideerde cijfers van een hele ondernemingengroep in Nederland bevatten.²⁹ Een ondernemingengroep kan een verzameling van aangifteplichtige lichamen bevatten. Om een vergelijking mogelijk te maken van de commerciële en fiscale gegevens worden daarom de fiscale gegevens van aangifteplichtige lichamen die bij één ondernemingengroep horen bij elkaar opgeteld.³⁰ In tegenstelling tot de commerciële gegevens betreft deze som van fiscale gegevens geen consolidatie. Concreet betekent dit dat de inkoopkosten van de éne fiscale onderneming de omzet van de andere kan zijn. Hierdoor is het vergelijken van specifieke onderdelen van de brutowinst, zoals de omzet of de kosten, niet zinvol. Wel kan de brutowinst (omzet minus kosten) vergeleken worden, omdat daar kosten en opbrengsten tegen elkaar wegvallen.³¹

Daarnaast betreft een jaarrekening – zoals de naam doet vermoeden - in principe een periode van 12 aaneengesloten maanden. Het kan echter voorkomen dat gedurende het jaar een nieuwe ondernemingengroep ontstaat, waardoor de jaarrekening over een deel van het jaar gaat, terwijl de aangifteplichtige wel alle 12 maanden in het jaar bestond en daarover aangifte doet. Het CBS vraagt in zijn enquête daarnaast naar de commerciële jaarrekeningcijfers over de 12 maanden die beginnen op 1 januari van het jaar en eindigen op 31 december. Voor een fiscale aangifte is dit niet gestandaardiseerd: een fiscaal boekjaar kan bijvoorbeeld ook beginnen op 1 mei en doorlopen tot en met 30 april in het jaar erop. Dit heet een gebroken boekjaar. Om een vergelijking mogelijk te maken worden in deze gevallen de fiscale aangiftegegevens geschaald naar rato van het deel van het boekjaar

²⁷ Concreet is gekeken naar de mate dat de verschillen samenhangen met de omvang van een onderneming.

²⁸ Onder financiële instellingen worden verstaan: verzekeringsmaatschappijen, geldscheppende en overige financiële instellingen, pensioenfondsen, en bijzondere financiële instellingen (BFI's). Tot 2019 ontbrak ook de sector verhuur van onroerende goederen.

²⁹ Operationeel wordt de ondernemingengroep gedefinieerd als de meest omvattende verzameling van in Nederland gevestigde juridische eenheden waarover zeggenschap kan worden uitgeoefend en die homogeen is naar institutionele sector. De voorwaarden om een fiscale eenheid te vormen zijn stringenter (zie [Fiscale eenheid vennootschapsbelasting \(belastingdienst.nl\)](https://belastingdienst.nl)).

³⁰ Feitelijk worden de onderdelen zoals uitgesplitst in tabel 2.2 dus opgeteld om een winst naar fiscale grondslag te verkrijgen, maar waarbij verrekening van verliezen onderling niet mogelijk was.

³¹ Wanneer twee aangifteplichtige lichamen deel uitmaken van dezelfde ondernemingengroep en de één producten of diensten levert aan de ander, dan worden enkele onderdelen zoals uitgesplitst in bijlage 1 niet informatief om te vergelijken. Immers is dan de omzet bij de één, de kosten bij de andere. Bij een geconsolideerde jaarrekening, zoals voor de commerciële jaarrekening het geval is, zou dit daarentegen bij consolidatie al tegen elkaar in de jaarrekening worden weggestreepd. Gevolg is dat verschillen in omzet en kosten niet los van elkaar bekeken kunnen worden. De omzet minus deze kosten is daarentegen wel vergelijkbaar omdat daarin eveneens de omzet bij de één wegvalt tegen de kosten bij de ander.

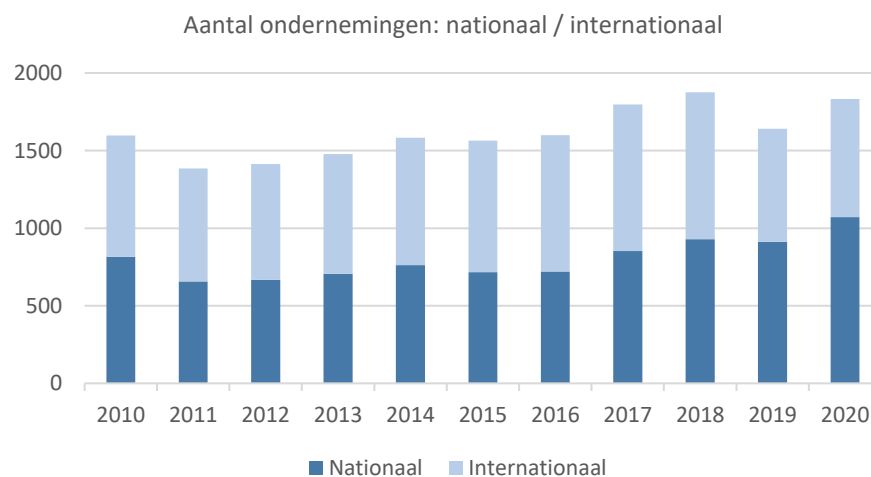
dat overlapt.³² Verder kan het ook voorkomen dat een onderdeel van een onderneming wordt verkocht gedurende het jaar, waardoor de twee periodes eveneens niet overeenkomen. Hiervoor wordt op eenzelfde manier gecorrigeerd.³³

De commerciële gegevens worden door het CBS bijgeschat ('geïmputeerd') voor ondernemingen die de survey niet hebben beantwoord. In deze analyse worden zulke ondernemingen buiten beschouwing gelaten. Ook is, zoals in paragraaf 2.4 vermeld, een deel van de fiscale winst niet herleidbaar naar een specifiek onderdeel.

3.3 Aantal onderzochte ondernemingen

In figuur 3.1 wordt weergegeven hoeveel ondernemingengroepen op basis van de commerciële gegevens van het CBS en de fiscale aangiften vergeleken kunnen worden. Over de tijd bezien varieert dit tussen de 1.400 en 1.900 ondernemingen. Ten opzichte van alle 2.698 geënquêteerde ondernemingengroepen in 2020 kan dus voor ongeveer 70% van de ondernemingengroepen een vergelijking worden gemaakt. De reden van de ontbrekende 30% is vaak het ontbreken van een reactie op de CBS-enquête.

Figuur 3.1: Aantal ondernemingen die qua winstbepaling vergeleken kunnen worden en of deze enkel nationaal of ook internationaal actief zijn.

Het CBS onderscheidt verder of een ondernemingengroep internationaal of nationaal is. Een ondernemingengroep is internationaal indien deze een of meer buitenlandse dochterondernemingen heeft. Uit de figuur valt verder af te leiden dat er voldoende internationale en nationale ondernemingengroepen zijn om ook de tweede onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden.³⁴ In totaal is rond de 50% van de onderzochte ondernemingengroepen internationaal georiënteerd, de andere 50% is nationaal georiënteerd.

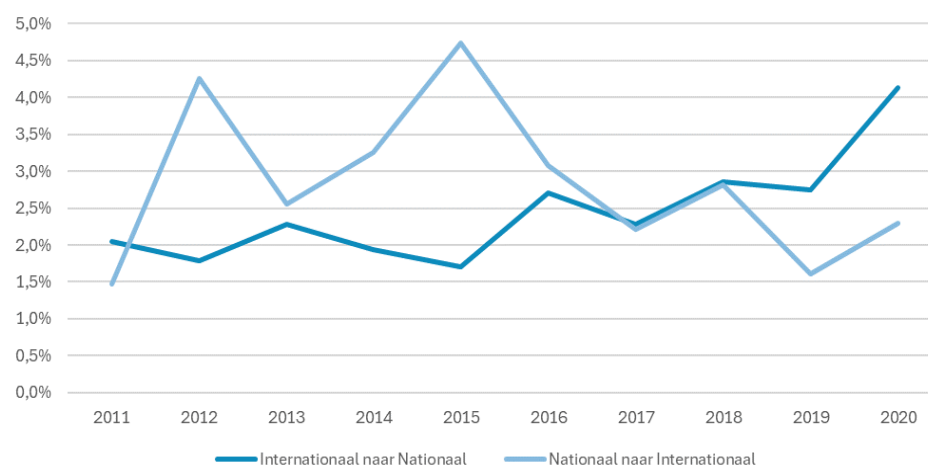
³² Zo'n benadering kan inaccuraat zijn wanneer het aankomt op ondernemingen waarbij winsten en verliezen seizoensafhankelijk zijn. Voor alle resultaten is gekeken of deze komen door het schalen. Dit is gedaan door te kijken naar de groep waarbij geschaald moet worden en deze te vergelijken met de groep waarbij dit niet nodig was.

³³ Incidenteel komt het voor dat een aangifteplichtige snel en vaak wordt verkocht, waardoor het in één en dezelfde maand onder meerdere ondernemingengroepen valt, ten gevolge waarvan een toerekening niet te maken is. Deze ondernemingengroepen worden uitgesloten van de analyse.

³⁴ Of een ondernemingengroep internationaal is, wordt bezien door te kijken of die groep buitenlandse dochters heeft. Dit sluit aan bij de definitie zoals gehanteerd door het CBS.

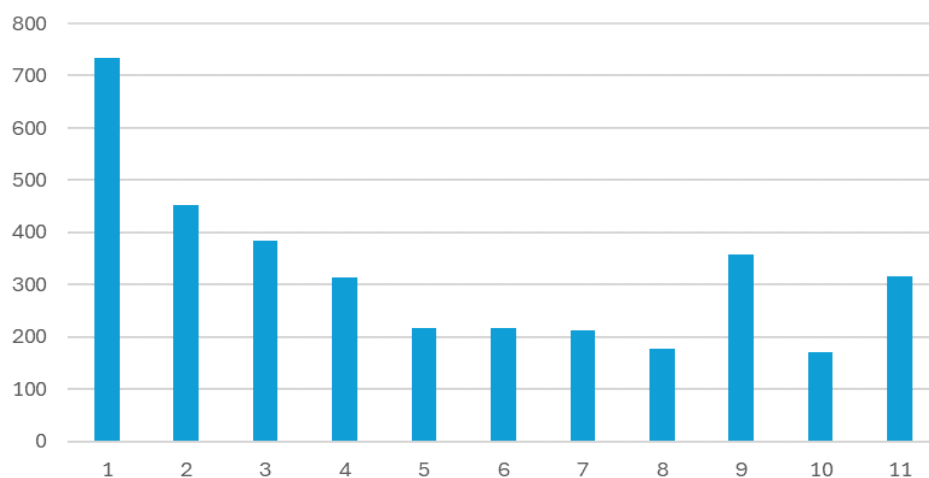
Om te kunnen zeggen of de internationale status bijdraagt aan de omvang van de verschillen tussen de jaarrekeningen, wordt in de analyse in paragraaf 4.4 gekeken naar de mate waarin verschillen toenemen net nadat een ondernemingengroep is overgegaan van nationaal naar internationaal (of vice versa). Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt of internationale activiteiten geassocieerd worden met grotere verschillen of niet. In totaal worden 415 ondernemingengroepen gesignaleerd waarbij zo'n wijziging voorkomt, waarvan 201 ondernemingengroepen internationaal geworden zijn en 214 ondernemingengroepen juist geen buitenlandse bedrijfsactiviteiten meer hebben. Waar in de nasleep van de financiële crisis ondernemingen vaker internationaal gingen opereren, zien we in figuur 3.2 dat vanaf 2016 ondernemingen zich telkens meer zijn gaan toeleggen op bedrijfsactiviteiten enkel in Nederland.

Figuur 3.2: Dynamiek van internationale ondernemingen uitgedrukt als % van ondernemingen dat opvolgend jaar wijzigt van globalisatiestatus (nationaal / internationaal)

Daarnaast valt in figuur 3.3 te zien dat niet voor alle ondernemingen data van ieder jaar beschikbaar zijn. Voor circa 9% van de ondernemingen zijn er in alle 11 jaren data over de verschillen. Voor circa 60% van de ondernemingen zijn data over minder dan de helft van de jaren tussen 2010-2020 beschikbaar. Dit komt onder andere doordat ondernemingen in sommige jaren wel en in andere jaren (net) niet voldoende balanswaarde hebben om deel uit te maken van de SFGO-dataset. Zoals benoemd in de vorige paragraaf is ook de duur van verschillen – de mate waarin verschillen over de tijd uitmiddelen – van belang. Voor dergelijke analyses zijn relatief lange tijdsreeksen noodzakelijk en zal dus een beperkt deel van de ondernemingen gebruikt kunnen worden.

Figuur 3.3: Overzicht van de verdeling van het aantal jaar dat voor een onderneming een verschil kan worden berekend.

Ten aanzien van de aandachtspunten benoemd in paragraaf 3.2 kan verder nog worden opgemerkt dat van alle ondernemingengroepen in een gegeven kalenderjaar tussen de 85% en 90% meer dan één aangifteplichtige bevatten. Gemiddeld wordt door een ondernemingengroep, afhankelijk van het jaar, tussen de drie tot vijf aangiften vennootschapsbelasting gedaan. Sommige van die aangiften zijn voor een fiscale eenheid.³⁵ Het bekijken van verschillen in de onderdelen van de brutowinst bij ondernemingen waarbij consolidatie niet speelt, is dus slechts beperkt mogelijk, ook omdat deze ondernemingen qua karakteristieken niet sterk lijken op de algehele populatie.

Wat betreft de gebroken boekjaren blijkt dat ieder jaar bij ongeveer 70% van alle ondernemingengroepen de periode van de fiscale jaarrekening dezelfde is als die van de commerciële jaarrekening.

³⁵ Hoewel er 800.000 Vpb-plichtige lichamen bestaan, zijn er circa 100.000 aangiften als fiscale eenheid (één aangifte voor meerdere belastingplichtige lichamen).

4 Onderzoeksresultaten

Dit hoofdstuk laat in paragraaf 4.1 de resultaten zien van de verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting bij de onderzoeksgroep. Daarbij is uitgegaan van de onderdelen van de winsten zoals in paragraaf 2.4 is behandeld. Paragraaf 4.2 gaat vervolgens dieper in op de vraag of door het internationale karakter verschillen groter zijn. Paragraaf 4.3 gaat vervolgens in op de vraag hoe lang verschillen lijken voort te duren. Paragraaf 4.4 sluit af door te bezien wat de karakteristieken zijn – financiële positie, dividenduitkeringen, en groei – van ondernemingen waarbij de fiscale winst lager uitvalt dan de commerciële winst.

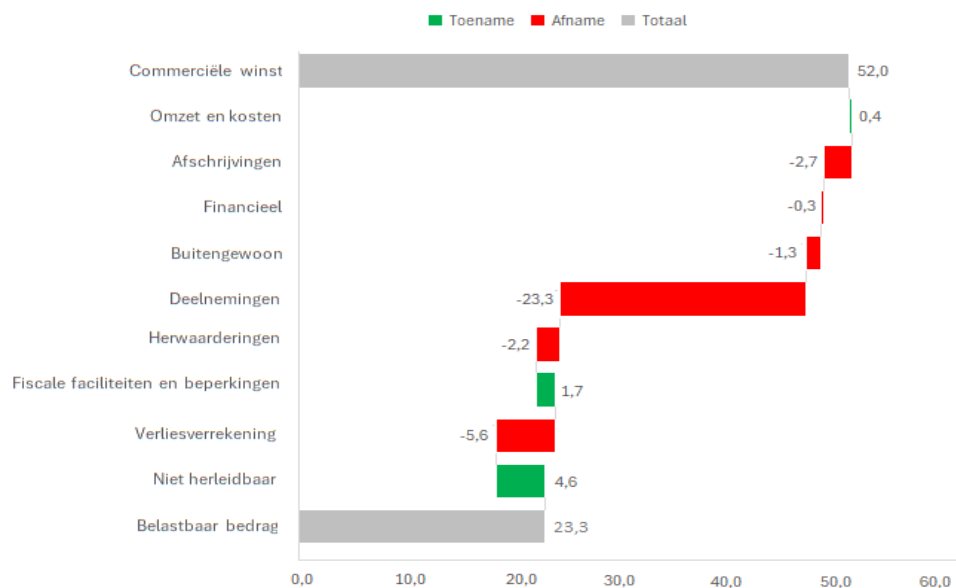
Het is van belang om te benadrukken dat in dit hoofdstuk gemiddelden en resultaten voor de gehele groep getoond worden. Voor een individuele onderneming kan een effect soms anders zijn. Sterker nog, ten aanzien van veel verschillen valt op dat de spreiding vaak groot is en soms gedreven wordt door tientallen uitschieters.

4.1 Verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag

4.1.1 *Verschillen over de totale onderzoeksperiode*

In het onderzoek is de gerapporteerde commerciële winst vergeleken met het belastbare bedrag. Dit bedrag is een afgeleide van de fiscale winst en geeft het bedrag weer waarover feitelijk vennootschapsbelasting moet worden betaald. In de periode 2010-2020 was de commerciële winst gemiddeld € 52 miljard per jaar. Het belastbare bedrag was echter aanmerkelijk lager: gemiddeld € 23,3 miljard. Een verschil van € 28,8 miljard. Figuur 4.1 geeft een uitsplitsing van de onderdelen waar dit verschil uit bestaat. Hierbij geldt wel de opmerking dat dit gemiddelden over de jaren zijn. Per jaar kan een dergelijke uitsplitsing sterk verschillen. Dit is te zien in figuur 4.3 en bijlage A.

Figuur 4.1 Uitsplitsing verschil commerciële winst en belastbaar bedrag (gemiddeld totaalbedrag per jaar naar onderdeel van de winst in miljarden €)

Omzet en kosten

Een eerste verschil is de berekening van de omzet en de kosten. Per saldo leidt dit effect tot een iets hoger belastbaar bedrag voor de vennootschapsbelasting van gemiddeld € 0,4 miljard per jaar. Achter dit gemiddelde kunnen echter grote verschillen zitten. In 2020 was het belastbare bedrag hierdoor € 14 miljard lager, maar in 2011 is hierdoor het belastbare bedrag ook € 9 miljard hoger geworden. Er kunnen diverse redenen zijn waarom dit kan verschillen. Een voorbeeld is dat het moment kan verschillen waarop de omzet wordt geboekt, of wanneer de kosten worden genomen.

Afschrijvingen

Omdat de commerciële berekening en de fiscale berekening verschillende voorschriften hebben, is het ook mogelijk dat bedrijven verschillende afschrijvingsmethodieken gebruiken bij bedrijfsmiddelen. Zo kunnen fiscaal bijvoorbeeld afschrijvingsbeperkingen van toepassing zijn. Het blijkt dat in de onderzoeksperiode fiscaal € 2,7 miljard per jaar meer werd afgeschreven dan commercieel. Dat is ongeveer € 30 miljard in totaal tussen 2010 en 2020.

Financiële resultaten

Ook bij de financiële resultaten zijn er verschillen. Het gaat dan onder meer om ontvangen of betaalde rente van leningen en dividend. Uit het onderzoek blijkt dat deze verschillen echter klein zijn. Fiscaal wordt er over de jaren € 0,3 miljard per jaar minder aan rente opgegeven dan commercieel. Bijvoorbeeld als commercieel sneller sprake is van een schuld terwijl fiscaal sprake is van eigen vermogen.

Buitengewoon resultaat

Een bijzondere post zijn de buitengewone resultaten. Een buitengewoon resultaat doet zich voor als een bedrijf een winst of verlies maakt buiten zijn reguliere activiteiten. Dergelijke buitengewone resultaten kunnen de winst of een verlies sterk beïnvloeden, en kunnen commercieel en fiscaal ook anders

behandeld worden. Fiscaal wordt er over de jaren € 0,3 miljard per jaar minder aan buitengewone resultaten opgegeven dan commercieel.

Deelnemingen

De belangrijkste reden waarom de commerciële winst verschilt van het belastbare bedrag is de behandeling van de winsten van deelnemingen. Als een deelneming winst maakt, dan kan de winst (na belastingen) worden uitgedeeld als dividend aan de aandeelhouder. Dit wordt echter ook als winst voor de aandeelhouder geboekt en komt dan ook in de commerciële winstberekening terecht. De winst is echter al bij de deelneming belast. Fiscaal wordt dan ook de deelnemingsvrijstelling toegepast, waardoor de voordelen uit de deelneming niet nogmaals bij de aandeelhouder worden belast. Dit principe geldt ook als een deelneming met winst wordt verkocht. De verkoopopbrengst geldt dan commercieel als winst, maar fiscaal valt deze verkoopwinst ook onder de deelnemingsvrijstelling. Per saldo is de commerciële winst gemiddeld € 23,3 miljard hoger dan het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting.

Herwaarderingsen

Een andere reden voor een verschil tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag zijn de herwaarderingsen, waaronder ook de valutaresultaten. Als een bedrijfsmiddel meer waard wordt, is dat commercieel gezien een winst. Ook een schuld in vreemde valuta kan vanwege de wisselkoers minder waard worden. In de commerciële winstberekening wordt dit meegenomen, maar fiscaal leidt dit niet tot een hoger bedrag aan verschuldigde vennootschapsbelasting. Pas op het moment dat het bedrijfsmiddel wordt verkocht of de lening wordt afgelost, wordt het valutaresultaat pas meegenomen in het belastbare bedrag. Het bedrag aan commerciële winst is gemiddeld € 2,2 miljard per jaar hoger dan het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting.

Fiscale faciliteiten en -beperkingen

De vennootschapsbelasting kent diverse regelingen die de winst verlagen of verhogen. Voorbeelden zijn de innovatiebox en de liquidatieverliesregeling. Daarnaast zijn er regelingen die het belastbare bedrag juist verhogen. Dit zijn met name antimisbruikbepalingen zoals renteaftrekbeperkingen, maar ook de niet-aftrekbaarheid van kosten. Deze posten komen uit de fiscale aangifte en zijn in het rapport van Ter Haar (2020) al uitgebreid beschreven. Het saldo van deze posten zorgt voor een hoger fiscaal belastbaar bedrag van gemiddeld € 1,7 miljard.

Hierbij is het van belang om te noemen dat sinds 2019 diverse beleidsmatige ontwikkelingen hebben plaatsgevonden die van invloed kunnen zijn op de verschillen tussen de twee winsten. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de implementatie van de antibelastingontwijkingsrichtlijnen ATAD1 (2019) en ATAD2 (2020), het verhogen van het innovatiebox tarief waardoor de aftrekpost innovatiebox kleiner is geworden, alsmede de aanpak van transferpricingmismatches in 2023, en de invoering van de Wet minimumbelasting 2024. Naar verwachting zal het saldo van fiscale faciliteiten en -beperkingen sindsdien dus hoger zijn geworden.

Verliesverrekening

Een belangrijk principe binnen de vennootschapsbelasting is het totaalwinstbeginsel. Verliezen en winsten moeten daarbij verrekend kunnen

worden, omdat in principe belasting wordt geheven over de totaalwinst van ondernemingen gedurende hun gehele levensloop. Voor een specifiek jaar betekent dit dat er commercieel winst gemaakt kan zijn, maar dat het bedrijf fiscaal nog een verlies uit een ander jaar kan verrekenen. Dit verlaagt het belastbare bedrag met per saldo € 5,6 miljard per jaar ten opzichte van de commerciële winst. Hier geldt dat de verliesverrekening in 2022 is aangepast, waardoor in een jaar boven een bedrag van € 1 miljoen nog maar 50% van de winst van dat jaar verrekend kan worden.

Niet herleidbaar

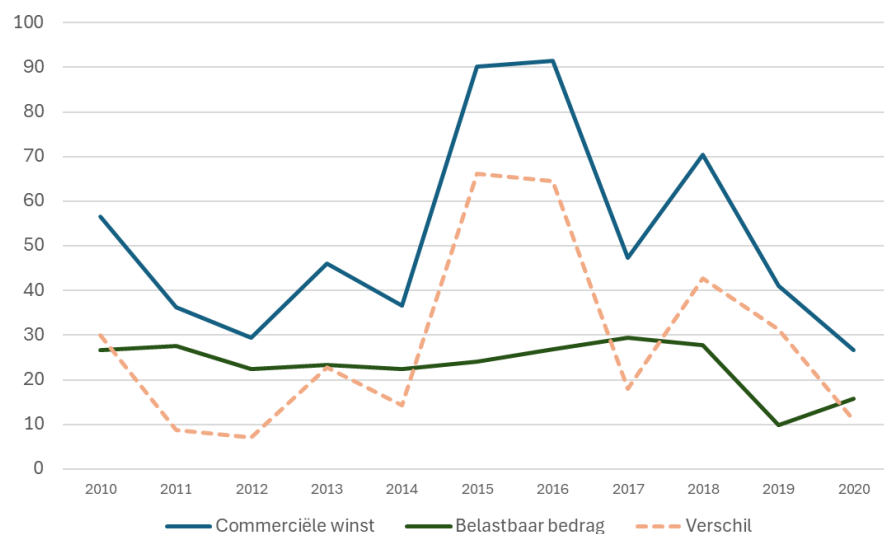
Tot slot is er nog een deel dat niet verklaarbaar is gebleken vanuit de voor dit onderzoek beschikbare gegevens. Voor een belangrijk deel is dit het gevolg van het feit dat bij de vennootschapsbelastinggegevens niet altijd volledig duidelijk is waar een bedrag van een aanslag op is gebaseerd. Dit komt voor bij ambtshalve aanslagen, correcties, verminderingen en/of navorderingsaanslagen. Dit geeft in dit overzicht een verschil van € 4,6 miljard per jaar, waardoor het belastbare bedrag op dit onderdeel hoger ligt dan de commerciële winst. Dit volgt zoals aangegeven uit correcties waardoor de definitieve aanslag niet meer eenduidig is af te leiden uit de initiële aangifte. Ook handhaving door de Belastingdienst kan bijdragen aan dit niet-herleidbare verschil.

4.1.2

Verschillen per jaar

In de voorgaande paragraaf is gekeken naar het verschil over de totale onderzoeksperiode. De verschillen kunnen echter per jaar sterk afwijken. Figuur 4.2 geeft hier inzicht in. De bovenste lijn geeft hier de commerciële winst weer. De onderste lijn geeft het belastbare bedrag weer; de stippellijn het verschil.

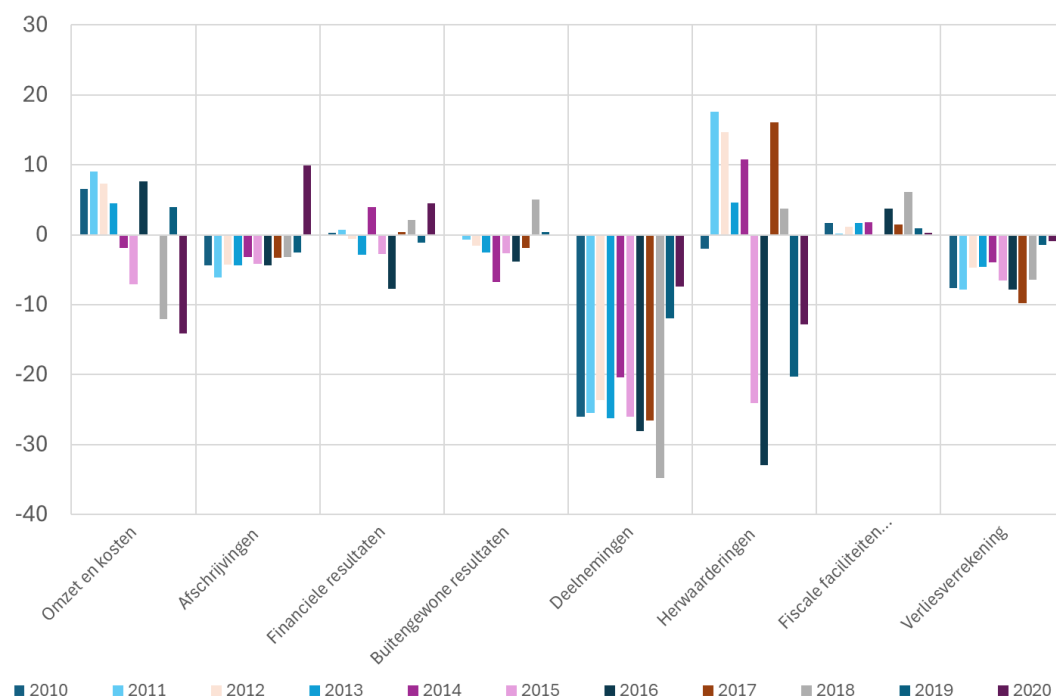
Figuur 4.2 Commerciële winst en belastbaar bedrag naar jaar

Uit de figuur blijkt dat over alle jaren het belastbare bedrag lager ligt dan de commerciële winst. Hoewel doorgaans het verschil tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag rond de € 18 miljard ligt, zijn er enkele duidelijke uitschieters. In 2015 en 2016 ligt het belastbare bedrag ruim € 65 miljard onder de commerciële winst. Dit is met name het gevolg van de sterk hogere commerciële winst in die jaren wat het gevolg is van met name

deelnemingsresultaten en herwaarderingen. Het belastbare bedrag is in die jaren vergelijkbaar met voorgaande jaren. Figuur 4.3 geeft de verschillen naar onderdelen hierin weer.

Figuur 4.3 Onderdelen verschil commerciële winst en belastbaar bedrag p.j.

De uitsplitsing naar de onderdelen van het verschil over de jaren staat in figuur 4.3. Per onderdeel van de winst is over jaren in staafgrafieken aangegeven wat het bedrag is.

Omzet en kosten

Wat opvalt uit figuur 4.3 is dat in de jaren 2015, 2018 en 2020 de omzet minus de kosten substantieel bijdraagt aan het verschil tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting. In andere jaren is het effect juist omgekeerd. Wel blijkt dat de grote veranderingen in de jaren 2015, 2018 en 2020 doorgaans bij een zeer kleine groep zitten (circa 10%-20% van de ondernemingen). Deze kleine groep wijkt opvallend genoeg niet sterk af qua karakteristieken van de andere ondernemingen.³⁶ Wat de exacte oorsprong van deze verschillen is (voorraadwaardering, inkoopkosten zoals verrekenprijzen of een andere oorzaak) is daarom niet te duiden op basis van een analyse van totaalcijfers.

Afschrijvingen

Het verschil in afschrijvingen is daarentegen een relatief stabiele reeks. In het algemeen verlagen afschrijvingen het belastbare bedrag tussen de € 3 miljard

³⁶ Karakteristieken die worden vergeleken zijn het aandeel internationaal opererende ondernemingen, de verdeling van ondernemingen over sectoren en relevante economische maatstaven. Onder economische maatstaven worden bijvoorbeeld verstaan hoe voorraadintensief de ondernemingen zijn (aandeel voorraad van totale activa), hoe arbeidsintensief de ondernemingen zijn (aandeel personeelskosten van totale kosten), en hoe grondstofintensief de ondernemingen zijn (aandeel grondstofkosten van totale kosten). Dit zijn slechts enkele voorbeelden. Een groot aantal doorsneden die mogelijk bleken op basis van fiscale data (hebben doorgaans meer detail), zijn bekeken om een aanwijzing te vinden die deze veranderingen zouden kunnen verklaren.

en de € 6 miljard meer dan dat ze de commerciële winst verlagen. Een opvallende uitschieter hierin is 2020. In dat jaar *verhogen* de afschrijvingen het belastbare bedrag met € 10 miljard ten opzichte van de commerciële winst. Ook hier betreft het een kleine groep ondernemingen waarbij deze verandering optreedt. Bij circa 10% van de ondernemingen wordt het verschil in 2020 positief en driemaal zo groot als in 2019.

Als op deze groep wordt ingezoomd is het wederom niet het geval dat deze groep karakteristieken heeft die significant afwijken van de groep die een kleinere stijging (of daling) in het verschil tussen 2019 en 2020 meemaakten. Hoewel niet significant valt één ding op: het aandeel immaterieel activa (waarde van patenten e.d.) van de totale ondernemingswaarde is bij ondernemingen die van 2019 op 2020 een sterk positieve ontwikkeling in het verschil hebben bijna 20% ten opzichte van 8% in de groep waarbij het verschil niet een dergelijke ontwikkeling doormaakte. Het is mogelijk dat (een deel van) het verschil terug te voeren is op de aanpak van hybride mismatches die per 2020 is ingevoerd. De achterliggende reden hiervan is niet te herleiden aan de hand van de totaalcijfers en vereist nader (case-by-case) onderzoek.

Financieel resultaat en buitengewoon resultaat

Het financiële resultaat kent een meer wisselend verloop net zoals het buitengewone resultaat. Doorgaans zijn deze twee onderdelen overigens beperkter van aard dan bijvoorbeeld afschrijvingen. Ook zijn deze twee resultaten relatief stabiel van jaar tot jaar dan bijvoorbeeld omzet minus kosten of herwaarderingen.

Deelnemingen

Het blijkt dat deelnemingen systematisch zorgen voor een lager belastbaar bedrag. De mate waarin zij dit doen verschilt ieder jaar. Het verschil bij deelnemingen varieert tussen de € 7 miljard in 2020 en € 35 miljard in 2018. Dit is logischerwijs het gevolg dat bij het verschil in het deelnemingsresultaat het fiscale deelnemingsresultaat is gecorrigeerd met de toegepaste deelnemingsvrijstelling.

Herwaarderingen

De post herwaarderingen fluctueert van alle posten het sterkst over de tijd bezien. In 2010-2014 zijn er vooral negatieve herwaarderingen, waarschijnlijk vanwege de financiële crisis en de eurocrisis. Hogere commerciële afwaarderingen dan fiscaal – bijvoorbeeld omdat deze tegen eerder geboekte opwaarderingen worden geboekt – leidden tot een relatief lagere commerciële winst ten opzichte van het belastbare bedrag. In 2015 en 2016 zien we juist positieve herwaarderingen van € 24 miljard respectievelijk € 33 miljard, wat leidt tot een hogere commerciële winst ten opzichte van het belastbare bedrag. Uit een nadere analyse van deze ontwikkelingen blijkt dat het in 2015 vooral gaat om ongerealiseerde valutakoersen. De reden hiervan is niet exact duidelijk en valt ook niet direct te herleiden. Wel is in 2016 sprake van sterke koersfluctuaties met de pond in verband met de Brexit.

Fiscale faciliteiten en beperkingen

Het saldo van fiscale faciliteiten en beperkingen is relatief stabiel en varieert tussen de enkele miljoenen en € 6,1 miljard. Deze piek van € 6,1 miljard trad op in 2018. Deze stijging is onder meer toe te schrijven aan de verhoging van het innovatiebox tarief per 1 januari 2018 van 5% naar 7% en een stijging in

de niet-aftekbare rente op leningen vanwege de renteaftrekbeperking van artikel 10a Wet Vpb 1969.

Verliesverrekening

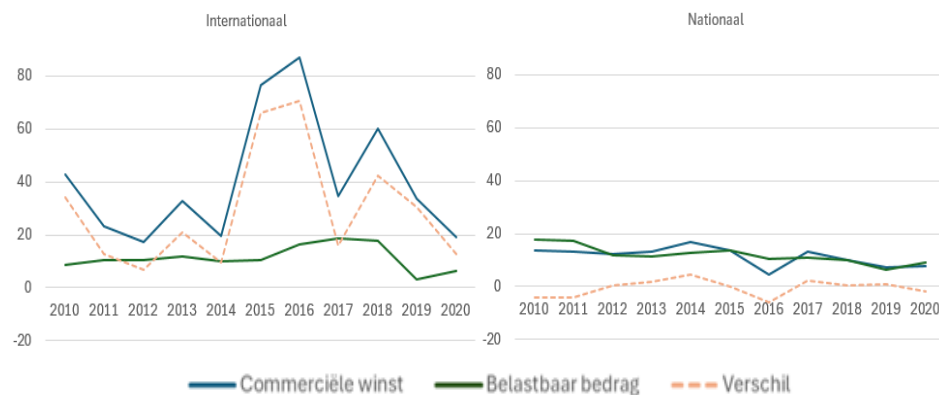
Ook de fiscale verliesverrekening leidt systematisch tot een lager belastbaar bedrag. Daar varieert het bedrag tussen € 1 miljard in 2020 en € 10 miljard in 2017. Dit valt niet samen met enige beleidsmatige ontwikkelingen.

4.2

Verschillen tussen nationaal en internationaal: totaalcijfers

De tweede hoofdvraag van dit onderzoek is in hoeverre de verschillen tussen de twee winstbegrippen groter of kleiner zijn bij internationaal opererende ondernemingen dan bij nationaal opererende ondernemingen. Figuur 4.4 toont voor nationale en voor internationale ondernemingen apart het verschil over de jaren.

Figuur 4.4 Verschil commerciële winst en belastbaar bedrag over jaren bij internationaal en nationaal opererende ondernemingen

Bij nationale ondernemingen ontlopen de commerciële winst en het belastbare bedrag elkaar niet zo sterk, zoals Figuur 4.4 helder toont. Concreet duidt dit erop dat de effectieve belastingdruk, zoals vastgesteld in het rapport van de Adviescommissie Ter Haar (2020), dus voor de groep als geheel vergelijkbaar is met de belastingdruk berekend in verhouding tot de commerciële winst.

Tabel 4.1 laat zien waar de verschillen in zitten. Gemiddeld over de periode 2010-2020 is de commerciële winst € 11,4 miljard per jaar, terwijl het belastbare bedrag € 12,0 miljard is. Daarmee is de commerciële winst 95% van het belastbare bedrag. Uit de tabel blijkt dat de impact van verliesverrekening, afschrijvingen en financiële resultaten voor nationale ondernemingen wordt gecompenseerd door de fiscale beperkingen, de omzet minus kosten en de niet-herleidbare verschillen. Bij de internationale ondernemingen is deze verhouding aanmerkelijk groter. De commerciële winst is daar met € 40,6 miljard in totaal 359% van het belastbare bedrag.

Tabel 4.1 De verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag, gemiddeld per jaar tussen 2010 en 2020 en uitgesplitst naar onderdeel.

Totaal beeld	Totaalbedrag (€ mld)			% van het belastbare bedrag		
	Internationaal	Nationaal	Totaal	Internationaal	Nationaal	Totaal
Commerciële winst	40,6	11,4	52,0	359	95	224
Verschil in:						
- Omzet minus kosten	-0,7	1,1	0,4	-6	9	2
- Afschrijvingen	-1,2	-1,5	-2,7	-11	-13	-12
- Financieel	1,0	-1,3	-0,3	9	-11	-1
- Buitengewoon	-1,2	-0,2	-1,3	-10	-1	-6
- Deelnemingen	-23,5	0,2	-23,3	-208	2	-100
- Herwaarderingen	-2,5	0,3	-2,2	-22	2	-10
- Fiscale faciliteiten en beperkingen	0,7	1,0	1,7	6	9	8
- Verliesverrekening	-3,5	-2,1	-5,6	-31	-18	-24
- Niet-herleidbaar	1,6	3,0	4,6	14	25	20
Belastbaar bedrag	11,3	12,0	23,3	100	100	100

Qua onderdelen van de winst zijn de verschillen vaak van eenzelfde orde van grootte. Bij de internationale ondernemingen is het verschil in omzet minus kosten ongeveer -6% van het belastbare bedrag ($= -0,7 / 11,3$), terwijl bij de nationale ondernemingen dit 9% is. Ook het verschil in afschrijvingen van -11% bij internationaal en -13% bij nationaal is redelijk gelijkend. Wel werken verschillen niet altijd in dezelfde richting. Zo leiden verschillen in de omzet ertoe dat internationale ondernemingen een lager belastbaar bedrag hebben, terwijl dit omgekeerd is voor nationale ondernemingen. Het omgekeerde is het geval voor het financiële resultaat.

Er zijn echter twee belangrijke uitschieters. Bij de internationale ondernemingen zijn de deelnemingen meer dan 200% van het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting, terwijl bij nationale ondernemingen nauwelijks een verschil in het deelnemingsresultaat voorkomt. Dit is gegeven de data logisch verklaarbaar. Internationale ondernemingen hebben ten eerste in het algemeen meer deelnemingen dan nationale ondernemingen. Daarnaast staan internationale dochters ook expliciet als deelnemingen in de jaarrekening wanneer deze geconsolideerd worden voor de activiteiten die in Nederland worden ondernomen. Bij nationale ondernemingen speelt daarentegen dat deze deelnemingen op het ondernemingsgroepniveau vaak geconsolideerd zijn, waardoor deze niet als zodanig worden aangemerkt. Ook wordt in de data van het CBS een hogere grens in termen van aandelenkapitaal gehanteerd dan voor de vennootschapsbelasting het geval is. Hierdoor komt deze niet expliciet als deelneming terug in de jaarrekeningen die voor dit onderzoek zijn vergeleken.

Ook de herwaarderingen zijn bij internationale ondernemingen met een verschil van 22% van het belastbare bedrag aanmerkelijk duidelijker aanwezig dan bij nationale ondernemingen. Dit hangt vooral samen met valutaresultaten. Het is niet verwonderlijk dat internationale ondernemingen vaker dan nationale ondernemingen activa in een andere valuta bezitten. Vervolgens zorgt de wisselkoers van deze valuta ten opzichte van de euro voor een ongerealiseerde winst of verlies dat commercieel wel in acht wordt genomen, maar voor de vennootschapsbelasting niet direct wordt meegenomen in het belastbare bedrag.

In de bijlage A zijn de verschillen ook per jaar in figuren opgenomen naar internationaal of nationaal. Dit laat onder andere zien dat afschrijvingen in vrijwel alle jaren en zowel bij nationale als internationale ondernemingen voor een lager belastbaar bedrag zorgen ten opzichte van de commerciële winst.

De bovenstaande analyse laat zien dat de verschillen met name lijken op te treden bij internationale ondernemingen. Dat is niet verrassend, omdat deelnemingsresultaten de grootste bron van verschillen zijn en deze met name voorkomen bij internationale ondernemingen, zoals beschreven.

4.3 Verschillen tussen nationaal en internationaal: verklarende analyse

De vraag die blijft hangen is of de verschillen in de onderdelen van de winst ook verklaarbaar zijn vanuit het internationale karakter van ondernemingen, bijvoorbeeld omdat het denkbaar is dat dergelijke ondernemingen meer mogelijkheden hebben voor belastingplanning. Het simpelweg vergelijken van nationale ondernemingen en internationale ondernemingen biedt geen zuiver beeld. Immers, verschillen nationale ondernemingen in tal van aspecten van internationale ondernemingen (grootte, type activa, enzovoort). Ook is het mogelijk dat verschillen zich slechts in enkele jaren voordoen, waardoor deze in het gemiddelde over 2010-2020 slecht waarneembaar zijn. Hierdoor vangt een simpele vergelijking zoals in tabel 4.1 dus niet het zuivere effect van enkel internationaal actief zijn, maar kunnen andere karakteristieken van invloed zijn op deze verschillen.

Daarom is een econometrische effectschatting gedaan om dit te toetsen. In deze analyse is gekeken naar de 201 ondernemingen die gedurende de onderzoeksperiode de stap hebben gezet van puur nationaal naar een internationale onderneming. Tegelijkertijd zijn ook de 214 ondernemingen onderzocht die al hun internationale activiteiten gedurende de onderzoeksperiode hebben gestaakt. De ontwikkeling in het verschil van deze ondernemingen wordt vervolgens gehouden tegen de ontwikkeling in het verschil bij de overige ondernemingen in de dataset. Daarbij is verder nog gecontroleerd voor grootte (balanstotaal) van de onderneming, de sector waarin de onderneming actief is en het jaar. Hierdoor wordt enkel binnen groepen van gelijksoortige ondernemingen in hetzelfde jaar een vergelijking gemaakt. Als gevolg hiervan worden verschillen die optreden doordat bijvoorbeeld multinationale ondernemingen relatief meer opereren in specifieke sectoren of doordat er in een gegeven jaar toevallig een revisie is van de commerciële standaarden niet meegenomen. Dit is ook wenselijk, omdat dergelijke verschillen niet samenhangen met belastingplanning.

Als het internationale karakter van een onderneming de bepalende factor is voor een verschil tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag, dan is het aannemelijk dat dit zichtbaar zou moeten worden wanneer deze ondernemingen van internationale status zijn gewisseld, omdat op dat moment de eventuele mogelijkheden voor belastingplanning ontstonden.³⁷ Getoetst wordt daarom of er aanwijzingen zijn dat internationale activiteiten de waargenomen verschillen veroorzaken.

³⁷ Zie bijlage B voor een meer uitgebreide discussie over wat deze schatting wel en niet vangt.

Tabel 4.3 laat zien wat de resultaten zijn van de regressies. De tabel laat zien dat de resultaten voor de meeste verklarende variabelen niet significant waren, behalve bij herwaarderingen (door wisselkoersen) en deelnemingen. De volledige schattingen en gedetailleerde uitleg zijn weergegeven in bijlage B.

Tabel 4.3 Regressieresultaten van de dummy internationaal bij verschillende onderdelen van de winst (in mln); sterren geven significantie aan.

Verklarende variabele	Parameter	Standaard-fout	Significantie
Omzet en kosten	10,6	9,12	-
Afschrijvingen	-2,0	3,49	-
Financieel	-1,2	-3,03	-
Buitengewoon	0,8	0,95	-
Herwaarderingen	-35,6	30,26	-
waarvan herwaardering door wisselkoersschommelingen	-5,1	1,69	***
Deelnemingen	-25,9	11,29	**

* is significant van 10% niveau, ** op 5%-niveau, *** op 1% niveau

Uit de analyse blijkt dat het internationale karakter van een onderneming op zichzelf geen statistisch significant effect heeft op het verschil bij diverse onderdelen. Het lijkt erop dat de omvang van de verschillen bij andere onderdelen van de winst (zoals omzet minus kosten, herwaarderingen anders dan valutaresultaten en afschrijvingen) niet wordt verklaard door het internationale karakter van ondernemingen, maar door andere factoren zoals de grootte van de onderneming.

Bij afschrijvingen valt, net als bij de doorsneden die gemaakt zijn voor paragraaf 4.2, op dat ook uit deze analyse een associatie bestaat tussen het aandeel immateriële activa (exclusief goodwill) als percentage van de totale balanswaarde en het verschil. Deze verklarende variabele is opgenomen als onderdeel van de groep controlevariabelen (genaamd 'Aandeel' in de tabellen in de bijlage). Hoewel dit resultaat echter niet voldoende significant is (slechts op 20%-niveau) om stellige uitspraken over te doen zonder nader onderzoek, springt het desondanks in het oog.

Verder blijkt dat alleen bij de onderdelen deelnemingen en herwaarderingen (door wisselkoersen) het effect van internationaal actief zijn aanwezig is. Dit is in lijn met de conclusies uit de vorige paragraaf en bouwt vertrouwen in de validiteit van de analyse. Met andere woorden, daar waar een effect verwacht zou worden, wordt deze ook waargenomen.

Een kanttekening bij deze analyse is dat we voornamelijk kijken naar eventuele belastingplanning bij ondernemingen die pas net internationaal gaan opereren. Dit zijn doorgaans de wat kleinere internationale ondernemingen. Gemiddeld hebben ondernemingen die pas net internationaal gaan opereren dan ook een balanstotaal van rond de € 600 miljoen, terwijl het balanstotaal voor ondernemingen die al langer internationaal actief waren rond de € 1,4 miljard ligt. Een goede effectschatting voor grotere ondernemingen die internationaal actief zijn, is niet mogelijk. Op basis van deze analyse kan dus niet worden uitgesloten, maar ook niet worden bevestigd dat grote multinationals meer mogelijkheden hebben om het belastbare bedrag in negatieve zin te beïnvloeden ten opzichte van de commerciële winst.

Verder is het waarschijnlijk dat niet alle ondernemingen die internationaal gaan opereren, hetzelfde oogmerk hebben. Zo valt op dat in een (zeer) beperkt aantal gevallen waarbij de onderneming internationaal is gaan opereren, er sprake is van uitbreiding naar een belastingjurisdictie die is aangemerkt als een low-tax of niet-coöperatieve jurisdictie.³⁸ Het is meer aannemelijk dat bij zulke uitbreidingen van activiteiten eerder sprake kan zijn van belastingplanning dan, bijvoorbeeld een uitbreiding richting Duitsland. Een afzonderlijke effectschatting voor dit soort groepen is vanwege de lage voorkomendheid van dit soort uitbreidingen niet mogelijk.

4.4 Duur van verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag

Hoewel er verschillen zijn, is het ook van belang om te weten of deze verschillen in de praktijk tijdelijk van aard zijn, of een permanent karakter kennen. Verschillen zijn tijdelijk van aard indien de commerciële en fiscale winst over de volledige levensduur van de onderneming bezien aan elkaar gelijk zijn, maar de toerekening over de jaren verschilt. Er is sprake van een permanent verschil als de commerciële en fiscale winst over de volledige levensduur van de onderneming bezien (blijvend) van elkaar afwijken.

De mate waarin verschillen worden ingelopen in de loop van de tijd – hoe tijdelijk de verschillen zijn – kan op basis van de data nader worden bekeken. Met name bij het onderdeel omzet en kosten is te zien dat in sommige jaren er een groot positief verschil is, wat gevolgd wordt door een jaar met een negatief verschil (zie figuur 4.3). Het zou zo kunnen zijn dat het verschillende moment van een boeking, voor of na de jaargrens, leidt tot een tijdelijk verschil. Dit verschil wordt dan in het jaar daarna weer ingelopen. Daarnaast is het de verwachting dat verschillen in het tempo van afschrijvingen op de lange termijn weer ingelopen worden wanneer de restwaarde is bereikt. Verschillen als gevolg van herwaarderingen zouden eveneens bij verkoop van het bedrijfsmiddel moeten worden ingelopen.

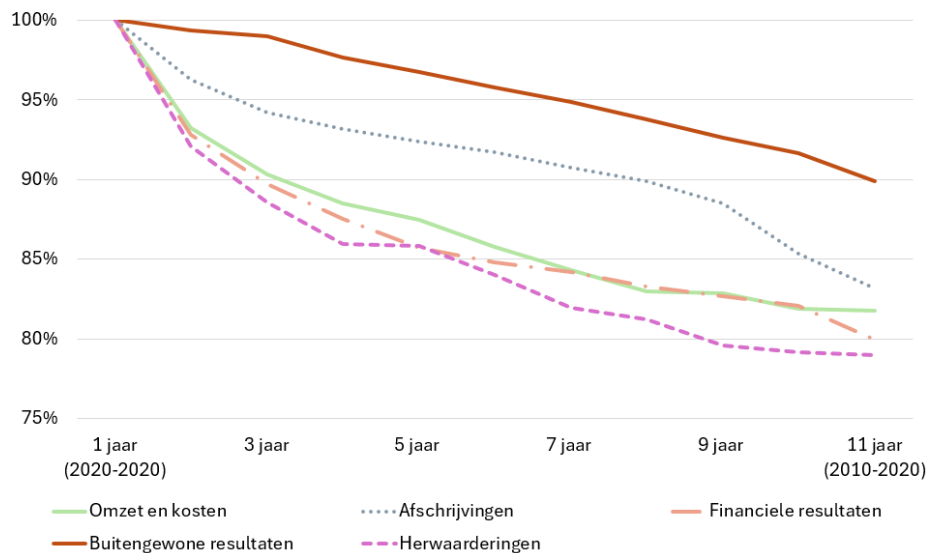
Om dit te onderzoeken is nader gekeken naar de 317 ondernemingen waarbij voor ieder van de 11 jaren gegevens over het belastbare bedrag en de commerciële winst beschikbaar zijn. Vervolgens is voor telkens langere perioden gekeken welk gedeelte van de totale verschillen in deze periode nog niet zijn ingelopen met een tegengesteld verschil in een ander jaar. Als er bijvoorbeeld in 2019 een verschil is van € 200 en het jaar daarna € 50 hiervan wordt ingelopen, dan is het in te lopen verschil € 200. In twee jaar tijd (2019-2020) is dan 75% (= € 150 / € 200) van de verschillen nog niet ingelopen. Een percentage van 0% betekent dus dat alle verschillen perfect worden ingelopen over een periode. Vervolgens wordt gekeken of dit percentage daalt naarmate naar een langere tijdsperiode wordt gekeken.

Nu is het logisch dat niet alle verschillen geheel worden ingelopen over de onderzoeksperiode. Een deel van de tijdelijke verschillen is mogelijk voorafgaand aan de onderzoeksperiode ontstaan. Daarnaast zal mogelijk ook een deel pas na de onderzoeksperiode worden ingelopen. Figuur 4.5 laat de verschillen zien die gedurende de onderzoeksperiode zijn ingelopen. Dit is specifiek gedaan voor de vijf posten waarvan aan worden verwacht dat deze

³⁸ Hierbij is de definitie van een low-tax jurisdiction of niet-coöperatieve jurisdictie genomen zoals ook geldt voor de toepassing van antibelastingontwikkelingsmaatregelen.

kunnen uitmiddelen.³⁹ Hierbij is 2020 als uitgangspunt genomen. Bij die verschillen is telkens gekeken in hoeverre deze verklaarbaar zijn uit verschillen in eerdere jaren.

Figuur 4.5 Percentage verschillen nog niet ingelopen tijdens onderzoeksperiode (2010-2020)

Uit de figuur blijkt dat de meeste verschillen zich gedurende 11 jaar niet uitmiddelen: na 11 jaar blijkt 79% tot 90% van de verschillen te resteren. Daarmee zijn verschillen in deze posten relatief langdurig te noemen en is het inlopen redelijk traag.

Vooral bij de buitengewone resultaten geldt dat 90% na 11 jaar niet is ingelopen. Dit hangt waarschijnlijk ook samen met het karakter van dit onderdeel van de winst. Een buitengewoon resultaat is vaak iets dat eenmalig of anders sporadisch voorkomt bij een onderneming. Zeker als bijvoorbeeld een verschil optreedt doordat commercieel een winst bij verkoop van een deelneming onder het financiële resultaat is opgenomen terwijl deze fiscaal onder het resultaat uit deelnemingen valt, is het aannemelijk dat het verschil beperkt wordt ingelopen. Enkel in het totale verschil tussen het belastbare bedrag en de commerciële winst valt zo'n afwijking dan weg. De kans dat het dan ook ingelopen wordt, is daardoor kleiner. Dit kan ook optreden wanneer er in de aangifte een eventuele rubriceringsfout wordt gemaakt. Later wordt aandacht besteed aan zulke 'overlap'.

Ook het effect dat afschrijvingen zorgen voor een lager belastbaar bedrag ten opzichte van de commerciële winst blijkt duurzaam te zijn: de fiscale regels ten aanzien van afschrijvingen blijken ondernemingen in bepaalde gevallen de mogelijkheid te geven om langdurig minder belasting te betalen dan wanneer zij van de afschrijving uit de commerciële jaarrekening zouden zijn uitgegaan. Wel is hier opmerkelijk dat juist bij de 11-jaarsperiode een duidelijke daling aanwezig is van het percentage dat niet ingelopen is. Mogelijk hangt dit samen met dat sommige investeringen een

³⁹ Bij deelnemingen is door de deelnemingsvrijstelling het aannemelijk dat veel van de verschillen niet ingelopen worden. Hetzelfde geldt voor verliesverrekening aangezien deze enkel de winst naar beneden bijstelt. Van hetzelfde is sprake bij fiscale faciliteiten en beperkingen.

afschrijvingstermijn hebben van 10 jaar die dan na 11 jaar volledig ingelopen is.

Bij de omzet en kosten en bij de financiële resultaten wisselen, zoals in paragraaf 4.2 vermeld, positieve en negatieve verschillen elkaar snel af. Dit komt tot uitdrukking in het feit dat het deel van de niet uitgemiddelde verschillen bij deze twee onderdelen na 11 jaar op de 82% ligt. Bij de herwaarderingen zien we dat het gedeelte niet uitgemiddelde verschillen na 11 jaar circa 79% bedraagt. Hier wordt duidelijk dat telkens een kleiner deel van de verschillen wordt ingelopen, als gevolg waarvan de resterende 79% bijzonder langdurig lijkt te zijn. Dit betekent ook dat bedrijven als gevolg van de fiscale regels langdurig minder vennootschapsbelasting betalen dan wanneer zij ook voor de fiscale jaarrekening zouden moeten herwaarderen. Hierbij is van belang dat rubriceringsverschillen hier van invloed kunnen zijn.

Vandaar dat ook wordt gekeken naar de mate waarin het gezamenlijke verschil door herwaarderingen, het resultaat uit deelnemingen, het financiële resultaat, en het buitengewone resultaat wordt ingelopen. Tezamen lopen de verschillen nog iets sneller in, wat kan worden verwacht als er in beperkte mate sprake is van rubriceringsverschillen. Circa 70% van de verschillen wordt dan ingelopen. Dit suggereert, zoals eerder aangegeven, dat er in beperkte mate sprake is van posten die overlap kennen.

Uit nadere analyse blijkt dat voor geen van de verschillen de mate waarin verschillen worden ingelopen, sterk afwijkt tussen internationale en nationale ondernemingen. Al met al duiden deze bevindingen erop dat verschillen bij deze vijf posten doorgaans langdurig van aard zijn en niet afhankelijk zijn van of een onderneming internationaal georiënteerd is of niet. Een deel hiervan hangt naar verwachting samen met het feit dat stille reserves pas bij een eindafrekening fiscaal zichtbaar worden.

4.5 Karakteristieken van ondernemingen met verschillen tussen de commerciële en fiscale winst

Uit bovenstaande paragrafen blijkt dat verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag relatief omvangrijk kunnen zijn. Bovendien laat het bovenstaande zien dat de verschillen ook langdurig kunnen zijn. Een deel van die verschillen is bijvoorbeeld gevolg van het feit dat commerciële herwaarderingen fiscaal niet gevolgd worden vanuit het voorzichtigheidsbeginsel en het realiteitsbeginsel. Op basis van deze beginselen hoeft een resultaat pas in aanmerking te worden genomen op het moment dat dit daadwerkelijk wordt gerealiseerd (bijvoorbeeld bij verkoop). Dit leidt tot de vraag of die voorzichtigheid financieel voor deze ondernemingen eigenlijk passend is.

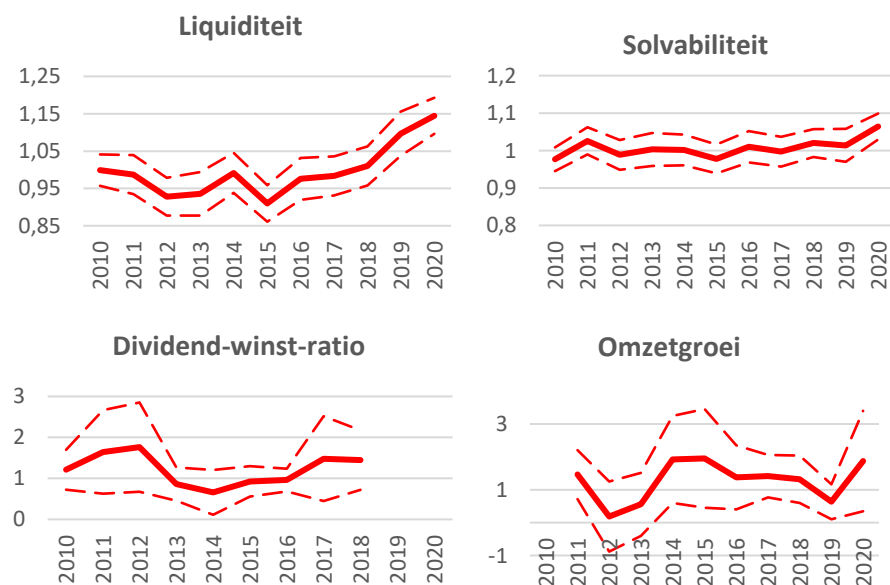
Om dat te bekijken is gekeken naar vier indicatoren: liquiditeit (current ratio), solvabiliteit, dividend-winst-ratio, en jaar-op-jaar omzetgroei. Daarbij is specifiek gekeken naar de groep die naar verwachting voordeel heeft van het voorzichtigheidsbeginsel.

Uit de analyses van paragraaf 4.1 blijkt dat het belastbare bedrag vrijwel altijd kleiner is vanwege deelnemingswinsten, fiscale faciliteiten en verliesverrekening. Deze aspecten hebben echter geen relatie met het voorzichtigheidsbeginsel. Daarom is in deze paragraaf de groep die naar verwachting voordeel heeft van het voorzichtigheidsbeginsel gedefinieerd als

de groep die een kleinere gecorrigeerde fiscale winst heeft dan de commerciële winst. Daarbij is de gecorrigeerde fiscale winst het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting na correctie voor de deelnemingswinsten, de fiscale faciliteiten en verliesverrekening (zie ook tabel 2.1). De gecorrigeerde fiscale winst betreft dus de som van omzet en kosten, afschrijvingen, financiële resultaten, de buitengewone resultaten en herwaarderingen.

Bij ongeveer 40% van de totale groep van ondernemingen is sprake dat de gecorrigeerde fiscale winst kleiner is dan de commerciële winst over de periode 2010-2020. Dat wil zeggen: voor circa 40% van de ondernemingen in de periode 2010-2020 geldt dat waarschijnlijk belastinguitstel gegeven wordt omwille van (hoofdzakelijk) voorzichtigheid. Vervolgens worden de ondernemingen die belastinguitstel in de periode verkregen, vergeleken met ondernemingen die per saldo geen uitstel verkregen in de periode. In de vergelijking wordt gekeken naar de liquiditeit, solvabiliteit, jaar-op-jaar omzetgroei, en dividend-winst-ratio van de ondernemingen. Om te weten of een onderneming 'goed' scoort op deze aspecten worden ondernemingen met en zonder het voordeel enkel vergeleken met andere ondernemingen in dezelfde sector. Dit is gedaan vanwege het feit dat de gekozen maatstaven sterk van sector tot sector kunnen variëren. Om dit te kunnen doen wordt bijvoorbeeld liquiditeit van een onderneming met het voordeel gedeeld door de gemiddelde liquiditeit in de sector bij ondernemingen die over de gehele periode per saldo geen belastinguitstel hadden door het voorzichtigheidsbeginsel. Figuur 4.6 laat deze vergelijking zien.

Figuren 4.6 Liquiditeit, solvabiliteit, dividend-winst en omzetgroei vergelijking tussen ondernemingen. Gestippelde lijnen geven de 95%-onzekerheidsmarges

Uit figuur 4.6 blijkt dat geen van de vier indicatoren significant (afwijkt van één (één valt tussen de twee gestreepte lijntjes), behalve voor liquiditeit in 2019 en 2020. De verhouding rond de één betekent dat er geen verschil zit tussen ondernemingengroepen waarbij de gecorrigeerde fiscale winst kleiner is dan de commerciële winst en de overige ondernemingengroepen binnen dezelfde sector. Een waarde van meer dan één, zoals bij liquiditeit in 2019 en

2020, laat zien dat de liquiditeitspositie van ondernemingengroepen waarbij de gecorrigeerde fiscale winst kleiner is dan de commerciële winst sterker is dan bij andere ondernemingengroepen in dezelfde sector. Hoewel niet-significant blijkt bij deze groep ook doorgaans de dividend-winstratio groter te zijn dan één (zij delen relatief veel winst uit) en dat deze groep ook vaak sterkere groei vertoont dan andere ondernemingengroepen in dezelfde sector.

Naast een vergelijking met andere bedrijven in de sector, is het ook informatief om te weten hoe hoog deze indicatoren gemiddeld genomen zijn bij de groep ondernemingen met een lagere gecorrigeerde fiscale winst. Uit deze analyse blijkt dat de solvabiliteit bij deze groep tussen de 0,4 en 0,5 fluctueert. Dit betekent dat in deze ondernemingengroepen gemiddeld per euro aan leningen zo'n 67 cent à 1 euro eigen vermogen staat. Dit is ongeacht de sector een sterke financiële positie te noemen.⁴⁰ Bovendien is de gemiddelde liquiditeit bij deze ondernemingen ook tussen de 1,1 en 1,4, wat betekent dat voor iedere euro schuld die op korte termijn voldaan moet worden er 1,1-1,4 euro aan bezittingen zijn die op korte termijn te gelde gemaakt kunnen worden. Dit is, zeker richting 2019 en 2020, een sterke financiële positie te noemen.⁴¹ Tot slot blijkt dat de gemiddelde dividend-winstratio schommelt tussen de -34% en 130% en de gemiddelde jaar-op-jaar omzetgroei tussen de 3,5% en 20% per jaar bedraagt.

Dit betekent dat waar voorzichtigheid in de belastingheffing waarschijnlijk liquiditeitsvoordeel biedt, dit gemiddeld genomen relatief meer neerslaat bij ondernemingen met een robuuste financiële positie. Een kanttekening is echter wel dat het mogelijk is dat deze ondernemingen juist in een relatief robuuste financiële positie verkeren omdat zij profiteren van latere belastingheffing als gevolg van het voorzichtigheidsbeginsel. Daarover geeft deze analyse geen uitsluitsel.

⁴⁰ De meeste financiers hanteren volgens de Kamer van Koophandel 25%-40% als een goede solvabiliteit ([Slim rekenen met solvabiliteit | KVK](#)). De solvabiliteit voor de onderzochte ondernemingen ligt dus nog (ver) boven deze range.

⁴¹ Volgens de Kamer van Koophandel hebben gezonde ondernemingen typisch een current ratio tussen de 1,2 en 1,5 ([Bepaal de levensvatbaarheid van je bedrijf | KVK](#)). Wanneer hierbij wordt opgeteld dat liquiditeit ook boven het gemiddelde in de sector ligt, geeft dit tezamen het beeld dat het om relatief financieel sterke ondernemingen gaat. Te meer geldt dit omdat in de onderzoekspopulatie ook de dienstensector sterk vertegenwoordigd is, die van nature een lagere current ratio heeft (zie bijvoorbeeld het overzicht van current ratio's per industrie in de VS: [Current ratio by industry - FullRatio](#)).

5 Conclusie

De Adviescommissie belastingheffing van multinationals heeft een tweetal aanbevelingen gedaan waarnaar in dit rapport nader onderzoek is gedaan. De eerste aanbeveling is om bedrijven te verplichten hun commerciële winst in Nederland te rapporteren, zodat de effectieve belastingdruk kan worden afgezet tegen de bedrijfseconomische winst. In de Wet minimumbelasting 2024 is hier gedeeltelijk een invulling aan gegeven. De tweede aanbeveling is om te onderzoeken waar er verschillen ontstaan tussen de commerciële winstbepaling en de fiscale winstbepaling, om zo een completer beeld van de effectieve belastingdruk te krijgen.⁴²

Dit rapport beantwoordt de volgende twee onderzoeksvragen:

1. Hoe verhoudt de Nederlandse commerciële winst van in Nederland actieve ondernemingen zich tot het voor de vennootschapsbelasting geldende belastbare bedrag?
2. In hoeverre zijn verschillen tussen de Nederlandse commerciële winst en het belastbare bedrag groter of kleiner voor internationaal opererende bedrijven dan bij nationaal opererende ondernemingen?

5.1 Verschil commerciële winst en belastbaar bedrag voor de vennootschapsbelasting (vraag 1)

Uit de analyses blijkt dat verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting groot zijn, gemiddeld circa € 28,8 miljard per jaar over de jaren 2010-2020. Een groot deel van de verschillen valt toe te schrijven aan fiscale principes. Zo is het merendeel te verklaren doordat de deelnemingsvrijstelling dubbele belastingheffing voorkomt door voordelen uit hoofde van een deelneming buiten aanmerking te laten bij het bepalen van de winst, omdat bij de deelneming al belasting over het resultaat is geheven (€ 23,3 miljard). Een andere verklaring voor een groot deel van het verschil is de verliesverrekening (€ 5,6 miljard) waardoor ondernemingen worden belast naar hun totaalwinst, wat een uitgangspunt is van de winstbelasting. Van jaar-tot-jaar kunnen verschillen in andere onderdelen van de winst ook omvangrijk zijn.

Verschillen die verder opvallen en ertoe leiden dat het belastbare bedrag lager uitvalt dan de commerciële winst zijn die in afschrijvingen (€ 2,7 miljard) en herwaarderingen (€ 2,2 miljard). Deze verschillen treden net als verschillen in omzet en kosten, het financiële resultaat en het buitengewone resultaat doorgaans op vanwege onder andere het fiscale voorzichtigheids- en realiteitsbeginsel. Waardoor de verschillen exact optreden is niet goed op basis van de totaalcijfers te zeggen. Wel is er een indicatie dat bij afschrijvingen dit (deels) gerelateerd kan zijn aan immateriële activa zoals patenten.⁴³ Een meer exacte opbouw en meer compleet overzicht van de verschillen zijn beschreven in tabel 4.1.

Ongeacht de oorsprong leiden verschillen zoals in afschrijvingen en herwaarderingen vaak tot belastinguitstel en daarmee tot een lager

⁴² Ter Haar (2020), pagina 49.

⁴³ Exclusief goodwill.

belastbaar bedrag voor de vennootschapsbelasting. Wat verder blijkt uit de analyse is dat het lang duurt voordat zulke verschillen worden ingelopen: meer dan 79% van alle verschillen is niet ingelopen over een periode van 11 jaar. Dit maakt de kost van dit soort belastinguitstel hoger. Tot slot blijkt, dat de ondernemingen die per saldo over de periode baat hebben van dit belastinguitstel gemiddeld genomen financieel sterk zijn. De mate waarin de verschillen hieraan bijdragen is onduidelijk.

5.2 Verschil commerciële winst en belastbaar bedrag tussen nationale en internationale ondernemingen (vraag 2)

Onder de onderzochte ondernemingen is iets minder dan de helft een onderneming die internationaal actief is. Een zeer groot deel van het verschil tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting slaat neer bij ondernemingen die internationaal actief zijn. Bij internationale ondernemingen valt het belastbare bedrag € 29,3 miljard lager uit dan de commerciële winst. Bij nationale ondernemingen is, valt het belastbare bedrag € 0,6 miljard hoger uit dan de commerciële winst. Dit komt met name door verschillen in herwaarderings- en deelnemingen. Beide zijn logisch te verklaren: het corrigeren van het fiscale deelnemingsresultaat met toepassing van de deelnemingsvrijstelling in combinatie met het consolidatieniveau van de commerciële gegevens zoals beschikbaar bij het CBS leiden hiertoe. Verder wordt een deel van de herwaarderings- ook gedreven door wisselkoersontwikkelingen, hetgeen meer speelt bij internationale ondernemingen. Verder blijkt dat de mate waarin verschillen in de loop van de tijd worden ingelopen niet verschilt tussen nationale en internationale ondernemingen.

De vraag die blijft hangen is of de verschillen in de onderdelen van de winst ook verklaarbaar zijn vanuit het internationale karakter van ondernemingen, bijvoorbeeld omdat deze misschien meer mogelijkheden hebben voor belastingplanning. Om hiervan een goed beeld te krijgen, is een simpele vergelijking niet toereikend en is een effectschatting nodig. Uit een effectschatting blijkt op alle onderdelen, behalve deelnemingen en herwaarderings- door wisselkoersen, dat verschillen niet samenhangen met het feit of een onderneming internationaal actief is of niet. Een kanttekening bij deze analyse is dat voornamelijk is gekeken naar eventuele belastingplanning bij ondernemingen die net internationaal gaan. Dit zijn doorgaans de wat kleinere internationale ondernemingen. Op basis van deze analyse kan dus niet worden uitgesloten maar ook niet worden bevestigd dat grote multinationals meer mogelijkheden hebben om het belastbare bedrag in negatieve zin te beïnvloeden ten opzichte van de commerciële winst. Bij kleinere internationale ondernemingen (gemiddeld € 600 miljoen balanswaarde) zijn hiervoor in ieder geval geen aanwijzingen.

5.3 Aanbevelingen

De aanbevelingen zijn uitgebreider uiteengezet in paragraaf 1.3. Hier worden de aanbevelingen kort genoemd:

- Veel verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting zijn logisch te verklaren en het ligt het niet in de rede om deze beleidsmatig aan te passen. Het nut en de noodzaak van het verplichten van ondernemingen om hun

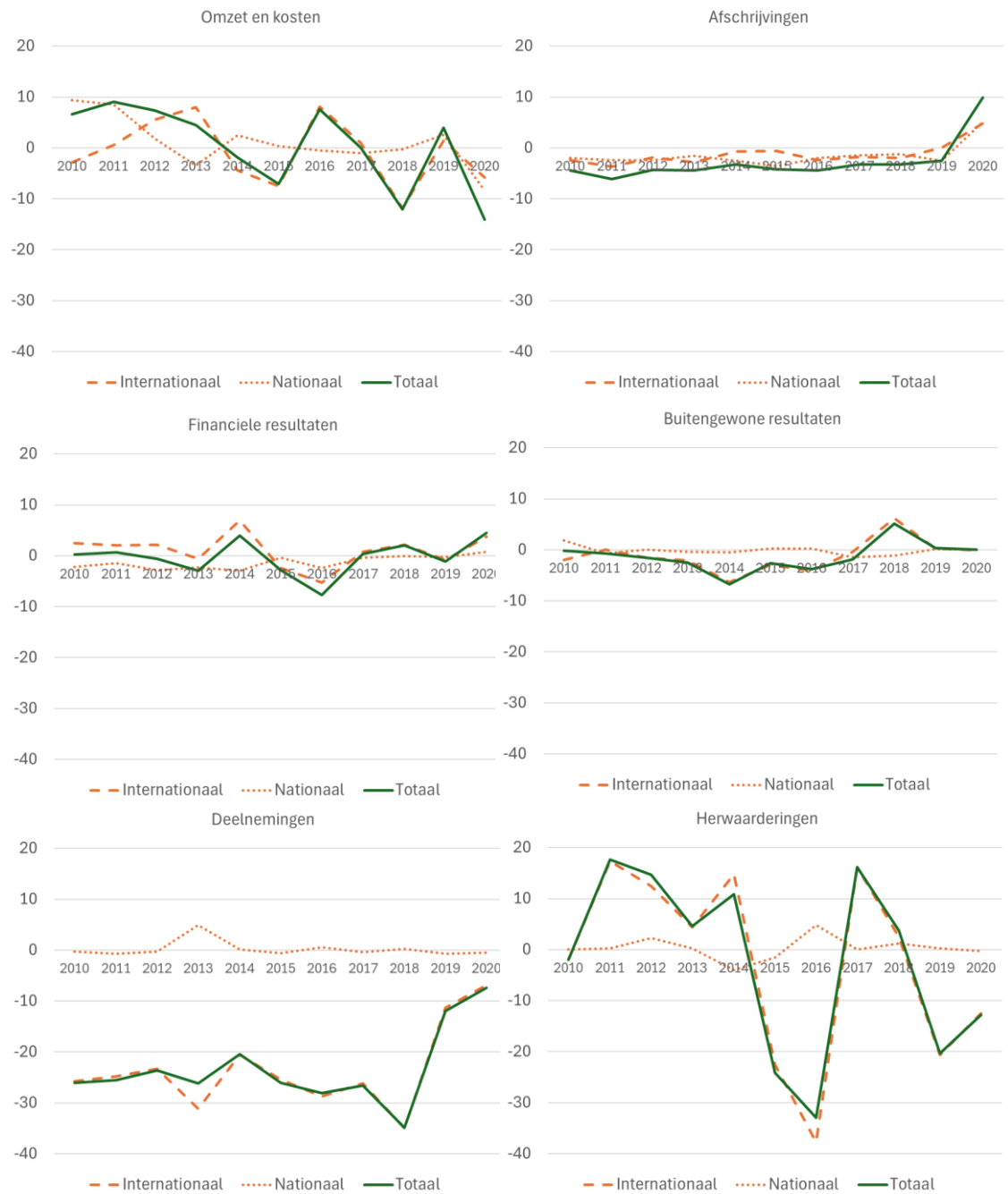
commerciële jaarrekening inclusief toelichting aan te leveren bij de Belastingdienst is niet gebleken.

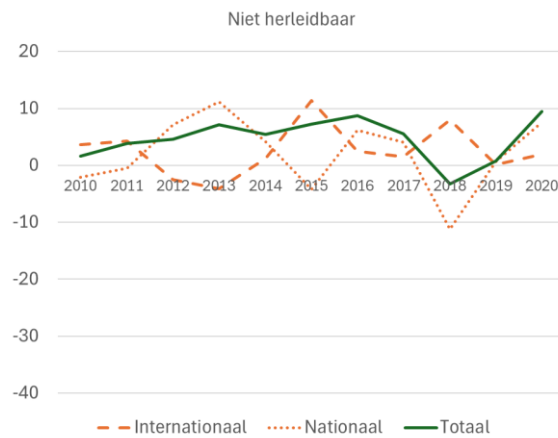
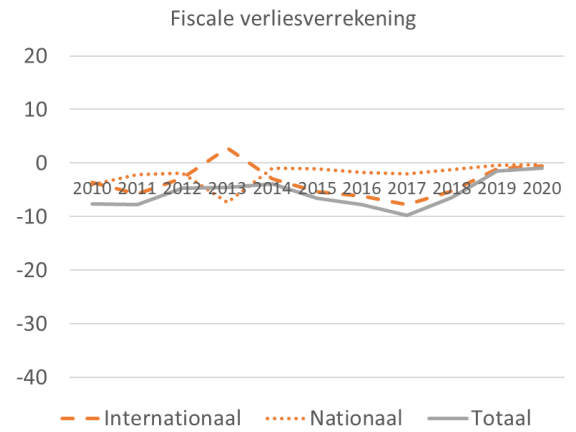
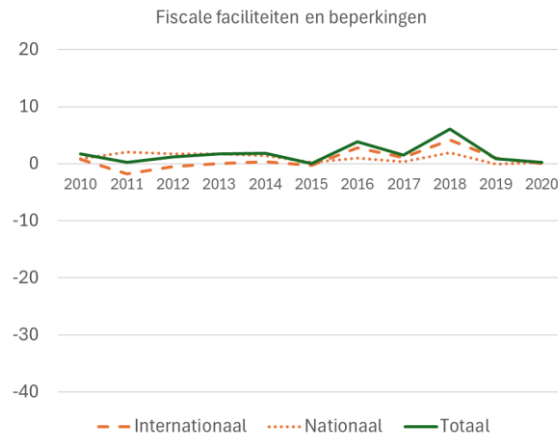
- Wel geldt met name bij het tempo van afschrijvingen dat fiscaal andere regels gelden dan commercieel.⁴⁴ Deze bepalingen zijn echter nog nooit geëvalueerd, terwijl uit dit onderzoek blijkt dat er aanzienlijke verschillen resteren. Daarom wordt aanbevolen om deze bepalingen op te nemen in de evaluatieagenda van Financiën. Eveneens wordt aanbevolen om nader te bekijken waardoor de herwaarderingen – met name bij valutaresultaten – optreden.
- Een aanbeveling is om te onderzoeken of de huidige invulling van het fiscale winstbegrip nog passend is bij hedendaagse praktijk. Dit met name vanuit de observatie dat in de regel reeds financieel gezonde ondernemingen per saldo over 2010-2020 belastinguitstel verkrijgen vanwege bijvoorbeeld het voorzichtigheidsbeginsel. Het fiscale winstbegrip is uitgewerkt in de jurisprudentie die al ver teruggaat. Een dergelijk onderzoek kan plaatsvinden vanuit bijvoorbeeld de belastingwetenschap, of in gesprek tussen het bedrijfsleven, fiscaal dienstverleners, rechtspraak en Belastingdienst. Het stroomlijnen van de commerciële jaarrekening en de fiscale winstcijfers kan kan ruimte bieden voor lagere administratieve lasten. De bijkomstige belastingopbrengst door het in bepaalde gevallen beperken van belastinguitstel kan vervolgens bijvoorbeeld worden teruggegeven via een lager belastingtarief.

⁴⁴ Sterker nog: in het verleden is erop gestuurd om deze verschillen te verkleinen. Zie ook de invoering en aanpassing van o.a. artikel 3.30 in de inkomstenbelasting in de Wet werken aan winst (2007).

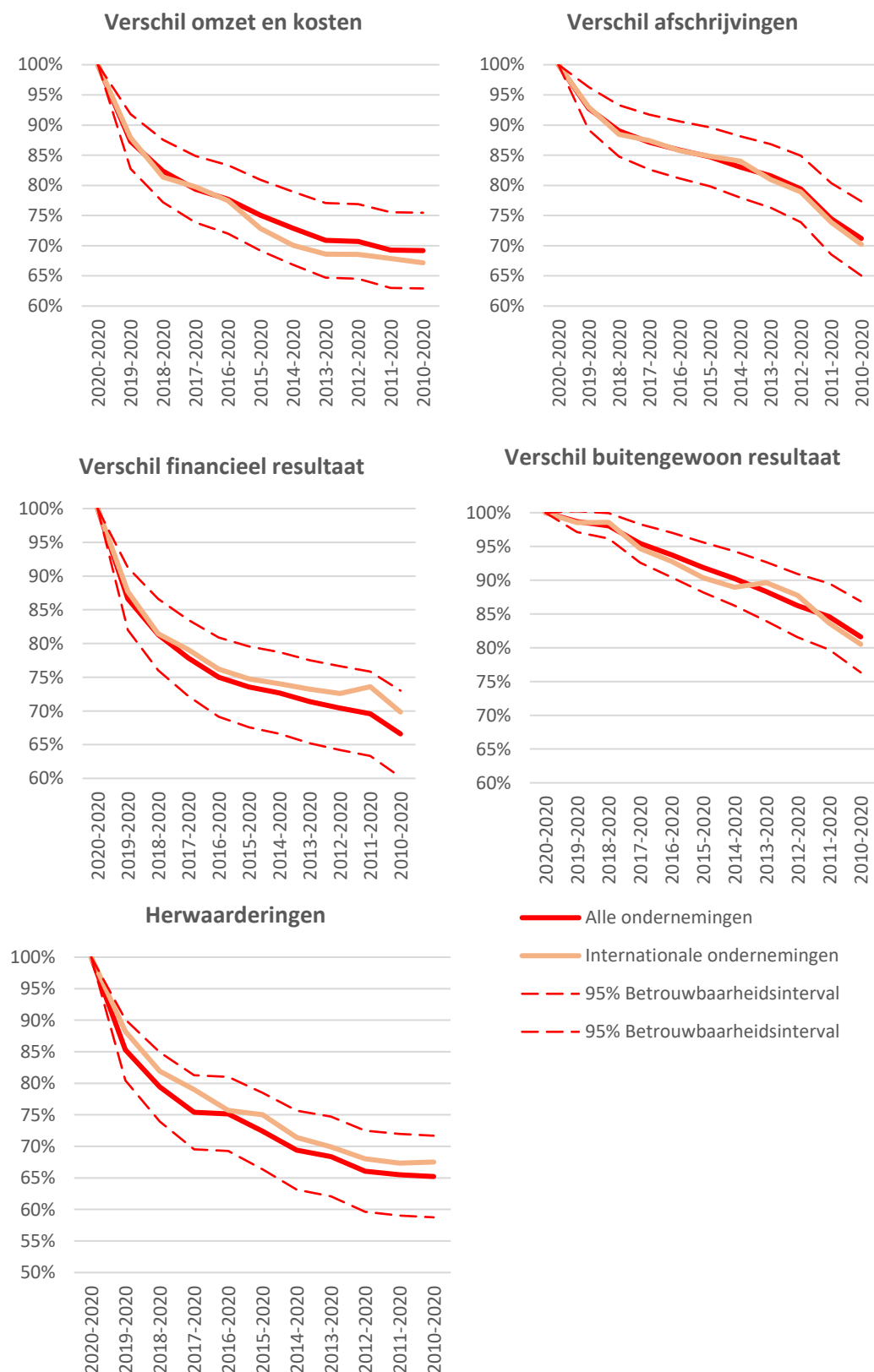
Bijlage A Figuren

Figuren A.1 Verschillen naar onderdeel van de winst per jaar (in € mld), naar nationaal en internationaal

Figuren A.2 Percentage permanente verschillen naar periodeduur per onderdeel van de winst

Bijlage B Toelichting effectschatting verschil nationaal-internationaal

In deze toelichting wordt verder inzicht gegeven in de effectschatting die is gebruikt in paragraaf 4.3. Daarbij speelt concreet de volgende vraag:

Wat is het effect van het internationale karakter van een onderneming op verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting?

Door te focussen op het internationale karakter van de onderneming wordt beoogd enkel effecten mee te nemen zoals belastingplanning. Om een zuivere schatting van zulke effecten te kunnen krijgen, is het nodig om te controleren voor andere factoren die zowel de keuze hebben om internationaal actief te zijn als het verschil tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting te beïnvloeden, maar losstaan van motieven zoals belastingplanning.⁴⁵

De lijst van zulke factoren waaraan kan worden gedacht is redelijk lang. Internationaal actief worden kan beïnvloed worden door verschillende redenen: verbeteringen in de internationale marktomstandigheden, beter in staat zijn (geopolitieke) risico's te spreiden, eventuele (ontwikkelingen in) taal of wet- en regelgevingsbarrières. Deze factoren zijn voor bedrijven in dezelfde sectoren doorgaans gelijk, maar de factoren kunnen variëren in de loop van de tijd. Ook zijn er factoren die het verschil voor ondernemingen in dezelfde sectoren gelijkelijk beïnvloeden, maar die ook in de loop van de tijd variëren. Dit zijn bijvoorbeeld jaarlijkse aanpassingen van de boekhoudstandaarden.

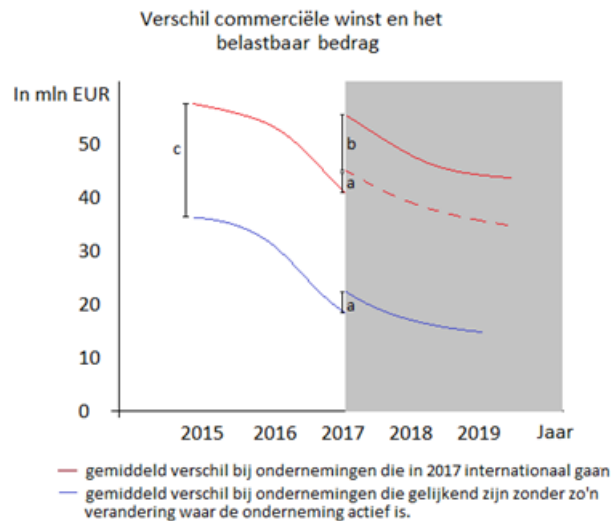
Selectie-effecten: de noodzaak voor zogenaamde 'fixed effects'

In figuur B.1 wordt een praktisch voorbeeld gegeven van hoe geprobeerd wordt het effect vast te stellen.⁴⁶ In het figuur wordt als voorbeeld genomen de groep ondernemingen die in 2017 internationaal gaan (rode lijn). Voor deze groep stijgt het verschil net na internationaal gaan met $a + b$ zoals te zien in de figuur. Bij vergelijkbare ondernemingen die zowel in 2016 als 2017 internationaal actief zijn gebleven of enkel nationaal actief zijn gebleven, is het verschil toegenomen met a . Dit kan bijvoorbeeld komen doordat in 2017 de boekhoudstandaarden zijn aangepast.

⁴⁵ Zie ook "Handbook on Impact Evaluation: Quantitative Methods and Practices" van Khandker, Koolwal en Samad, gepubliceerd in 2010 ([Open Knowledge Repository](#)).

⁴⁶ Merk op dat we enkel jaarlijkse data hebben. Figuur B.1 is getekend alsof we ook in een jaar data hebben, omdat dit intuïtief is. Principe blijft echter hetzelfde.

Figuur B.1 Grafische weergave concept effectschatting

Het is aannemelijk dat de ondernemingen die internationaal actief zijn geworden ook zonder het krijgen van een internationaal karakter dus het verschil met a hadden zien toenemen. Het simpelweg vergelijken van het verschil net voor en net na het internationaal gaan, geeft dus niet het effect van het internationale karakter op het verschil. Het effect van internationaal gaan is namelijk $(a + b) - a = b$. In econometrisch vakjargon: er zijn jaar fixed-effects nodig om het 'zuivere' effect te krijgen van internationaal gaan op de omvang van het verschil.

Ook is het noodzakelijk om ondernemingen te vergelijken met elkaar die op elkaar lijken bijvoorbeeld in welke sector de ondernemingen actief zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer verschillen in bepaalde sectoren simpelweg vaker optreden ongeacht of de onderneming internationaal is of niet. In een directe vergelijking van de groep internationale ondernemingen met nationale ondernemingen kan, wanneer deze simpelweg een andere verdeling over sectoren hebben ten onrechte een effect worden gemeten. Om de schatting daarom zuiver te houden zijn ook zogenaamde sector fixed-effects nodig om de groepen 'vergelijkbaar te maken'.

De vraag die resteert is: wanneer is een onderneming vergelijkbaar? In de analyse wordt gebruik gemaakt van enkele karakteristieken die waarop de onderneming vergelijkbaar moet zijn. Van belang is dat deze karakteristieken van jaar tot jaar variëren alsook van onderneming tot onderneming variëren. Verder is van belang dat de karakteristieken ook impact kunnen hebben op het verschil, alsook effect kunnen hebben op de vraag of een onderneming internationaal gaat of niet.

Eén zo'n karakteristiek is bijvoorbeeld de omvang van een onderneming (balanstotaal). Grotere ondernemingen kunnen makkelijker de stap maken naar internationaal ondernemen. Bovendien geldt dat als een onderneming twee keer zo groot is, deze naar verwachting ook tweemaal zoveel afschrijvingen heeft en er dus ook navenant meer scope is voor verschillen

(mechanisch). Verder hangt het per verschil nog af of andere controlevariabelen extra inzicht bieden. Bij het verschil in afschrijvingen wordt bijvoorbeeld meegenomen welk aandeel van de fiscale afschrijvingen komt uit gebouwen en terreinen, machines en installaties, immateriële activa zoals patenten (exclusief goodwill), enzovoort. De resultaten hiervan worden in de onderstaande tabellen niet expliciet gerapporteerd.⁴⁷

Het gaat dus om de vraag of de ontwikkeling hetzelfde zou zijn, niet of het verschil al aan het begin van de onderzoeksperiode hetzelfde is. Immers kunnen er aan de onderneming specifieke redenen zijn waarom verschillen gegroeid zijn tot een bepaald niveau. Dit is waarom een vergelijking niet internationaal actief en wel internationaal actief in 2017 ook mis zou gaan. Immers wordt het effect dan $c + b$. Econometrisch kan dit ondervangen worden door zogenoemde onderneming fixed-effects op te nemen in het schattingsmodel.

Parallele trends

Om overtuigd te zijn dat de ontwikkeling hetzelfde blijft voor 2017 en dat daarmee de ontwikkeling ook in de afwezigheid van internationaal actief gaan zou zijn opgetreden, is het van belang dat de afstand tussen het verschil weergegeven met de blauwe lijn met c blijft afwijken van het verschil aangegeven met de rode lijn. Dit kan econometrisch getest worden en er is geen aanwijzing om aan te nemen bij de resultaten die zijn gepresenteerd dat de ontwikkeling in het verschil al van te voren anders verliep.

Modelspecificatie(overig)

Een kanttekening bij de analyse kan vervolgens nog zijn dat het effect niet enkel b is, maar ook in de loop van de tijd nog vertraagde effecten heeft. Immers, als verschillen nu komen door verschillen eerder (inlopen) dan zijn verschillen met elkaar verbonden. Ook is het voorstelbaar dat verschillen pas merkbaar worden in het jaar nadat een onderneming internationaal is gegaan ten opzichte van vergelijkbare nationale ondernemingen, omdat het bijvoorbeeld tijd neemt om optimaal gebruik te maken van belastingplanning. Econometrisch is het daarom de vraag of er voor het model indicaties zijn dat dergelijke dynamiek wordt gemist.⁴⁸ Als zulke signalen bestaan dan wordt het model uitgebreid met een het verschil van een jaar eerder of verder terug indien daar aanleiding toe is.⁴⁹

Wat resteert na het opnemen van deze karakteristieken is het effect op het verschil dat geassocieerd wordt met het krijgen van een internationaal karakter. Dat is ook exact wat beoogd is. Voor alle helderheid, econometrisch kan dit ook precies gemaakt worden. Laat $e_{i,s,t}$ de fout zijn van de model schatting van het verschil ten opzichte van het werkelijk waargenomen verschil (voor bedrijf i , in sector s , in jaar t). Het model is dan dat het verschil in jaar t bij onderneming i in sector s ($V_{i,s,t}$) wordt gegeven door of iemand internationaal actief is (dummy $1(i = MNE)$), karakteristieken zoals omvang ($X_{i,t}$), en de fixed-effects ($c_i, a_s \times a_t$), en mogelijk het vorige verschil (zonder aanwijzingen wordt $\beta = 0$ aangenomen):

⁴⁷ Voor afschrijvingen kan op basis van de fiscale data ook gekeken worden hoeveel van de afschrijvingen komen door afschrijvingen op gebouwen en terreinen, maar ook machines en installaties, of immateriële activa. Zulke aandelen worden in de analyse toegevoegd. Andere voorbeelden van zulke aandelen zijn het aandeel in de kosten van de voorraad in de totale kosten die meegenomen worden bij het berekenen van de bruto winst. Voor het financieel resultaat worden bijvoorbeeld aandelen van rente ontvangsten van groepsmaatschappijen toegevoegd. Dit levert echter puur een associatie op (zitten verschillen met name bij voorraad intensieve bedrijven of niet), maar kan desondanks wel een eerste aanknopingspunt geven.

⁴⁸ Concreet kijken we naar met een Woolridge paneldata-toets voor autocorrelatie in de residuen ($e_{i,s,t}$) van het model zitten.

⁴⁹ Econometrisch: het model wordt met autoregressieve termen aangevuld totdat geen sprake meer is van autocorrelatie in de residuen van het model.

$$V_{i,s,t} = c_i + a_t \times a_s + \beta V_{i,s,t-1} + \gamma X_{i,t} + b \mathbf{1}(i = MNE) + e_{i,s,t}$$

Tot slot nog een laatste technische noot. Het is niet uit te sluiten dat belastingplanning ook de keuze om internationaal actief te worden kan beïnvloeden. In dat geval spreken we ervan dat ze elkaar gelijktijdig veroorzaken (*simultaneity bias*). Dan is de vraag: hoe nauwkeurig is b ? Als we aannemen dat belastingplanningmogelijkheden de aantrekkelijkheid van internationaal gaan verhogen en dat internationaal gaan over het algemeen leidt tot een groter verschil dan is b onder weinig restrictieve aannames een bovengrens van het verschil.⁵⁰

Tabel B.1 – Effectschatting internationaal op omzet en kosten (in mln)

Vershil in omzet en kosten (in mln)					Voorkeurs-model
Internationaal (Dummy, ja = 1)	-2,77	-1,67	4,08	2,91	10,63
	(5,560)	(5,387)	(4,805)	(5,500)	(9,127)
Controle voor					
Omvang	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Grondslag	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Opbouw aandelen	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja
Fixed effects*	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja
Dynamiek	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Observaties	17.767	17.767	17.767	15.830	8.973
waarvan aantal unieke bedrijven	3.556	3.556	3.556	3.272	2.028
Aandeel variantie verklaard (bij fixed effects: overall)	0,01%	9,63%	9,40%	9,31%	5,26%

* Fixed effects: Jaar, sector, en bedrijfsniveau.

**Tussen haakjes de heteroskedasticiteit en autocorrelatie robuuste standaard error.

Tabel B.2 – Effectschatting afschrijvingen (in mln)

Internationaal (Dummy, ja = 1)	0,34	0,45	-2,54	-2,04	-1,06
	(3,432)	(3,405)	(3,184)	(3,485)	(4,173)
Controle voor					
Omvang	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Grondslag	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Opbouw aandelen	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja
Fixed effects*	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja
Dynamiek	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Observaties	17.767	17.767	17.767	16.331	12.074
w.v. aantal unieke bedrijven	3.556	3.556	3.556	3.368	2.556
Aandeel variantie verklaard (bij fixed effects: overall)	0,00%	1,90%	1,49%	1,11%	14,86%

* Fixed effects: Jaar, sector, en bedrijfsniveau.

**Tussen haakjes de heteroskedasticiteit en autocorrelatie robuuste standaard error.

⁵⁰ Met andere woorden omdat verschillen in de analyse fiscaal – commercieel is wordt $-b$ de ondergrens. Formeel kan dit wiskundig worden afgeleid (zie: [jerryin.PDF](#)), maar is hier omwille van eenvoud achterwege gelaten. Enkel als belastingplanning een zeer groot effect zou hebben (economische motieven vrijwel helemaal overneemt) dan kan b ook nog hoger uitvallen.

Tabel B.3 – Effectschatting financieel resultaat (in mln)

Internationaal (Dummy, ja = 1)	3,25 (2,215)	1,46 (1,640)	-2,07 (2,400)	-1,28 (3,030)	-4,64 (4,424)
Controle voor					
Omvang	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Grondslag	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Opbouw aandelen	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja
Fixed effects*	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja
Dynamiek	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Observaties	17.767	17.767	17.767	14.622	10.809
waarvan aantal unieke bedrijven	3.556	3.556	3.556	3.203	2.436
Aandeel variantie verklaard (bij fixed effects: overall)	0,02%	24,78%	21,24%	30,86%	22,96%

* Fixed effects: Jaar, sector, en bedrijfsniveau.

**Tussen haakjes de heteroskedasticiteit en autocorrelatie robuuste standaard error.

Tabel B.4 – Effectschatting internationaal op buitengewone resultaten (in mln)

Internationaal (Dummy, ja = 1)	-1,76 (1,503)	-0,62 (0,948)	0,80 (0,950)	-4,75 (5,181)	-5,44 (5,775)
Controle voor					
Omvang	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Grondslag	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Opbouw aandelen	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja
Fixed effects*	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja
Dynamiek	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Observaties	17.767	17.767	17.767	2.836	2.167
w.v. aantal unieke bedrijven	3.556	3.556	3.556	1.108	855
Aandeel variantie verklaard (bij fixed effects: overall)	0,01%	17,66%	17,52%	19,58%	13,37%

* Fixed effects: Jaar, sector, en bedrijfsniveau.

**Tussen haakjes de heteroskedasticiteit en autocorrelatie robuuste standaard error.

Tabel B.5 – Effectschatting internationaal herwaarderingen (in mln)

Internationaal (Dummy, ja = 1)	-2,96 (6,731)	-1,46 (3,292)	-15,62 (19,737)	-35,36 (30,261)
Controle voor				
Omvang	Nee	Ja	Ja	Ja
Grondslag	Nee	Ja	Ja	Ja
Opbouw aandelen	Nee	Nee	Nee	Ja
Fixed effects*	Nee	Nee	Ja	Ja
Dynamiek	Nee	Nee	Nee	Ja
Observaties	17.767	17.767	17.767	13.122
w.v. aantal unieke bedrijven	3.556	3.556	3.556	2.700
Aandeel variantie verklaard (bij fixed effects: overall)	0,00%	46,25%	45,57%	53,83%

* Fixed effects: Jaar, sector, en bedrijfsniveau.

**Tussen haakjes de heteroskedasticiteit en autocorrelatie robuuste standaard error.

Tabel B.6 – Effectschatting internationaal herwaarderingen valuta reserve

Internationaal (Dummy, ja = 1)	1,67 (1,324)	-2,09 (1,625)	-5,13 (1,687)	-7,36 (4,305)
Controle voor				
Omvang	Nee	Ja	Ja	Ja
Grondslag	Nee	Ja	Ja	Ja
Opbouw aandelen	Nee	Nee	Nee	Nee

Fixed effects*	Nee	Nee	Ja	Ja
Dynamiek	Nee	Nee	Nee	Ja
Observaties	12.840	12.840	12.840	9.096
waarvan aantal unieke bedrijven	2.960	2.960	2.960	2.166
Aandeel variantie verklaard	0,01%	70,02%	63,19%	44,98%
(bij fixed effects: overall)				

* Fixed effects: Jaar, sector, en bedrijfsniveau.

**Tussen haakjes de heteroskedasticiteit en autocorrelatie robuuste standaard error.

Tabel B.7 – Effectschatting internationaal deelnemingen

Internationaal				
(Dummy, ja = 1)	-46,83	3,73	-20,92	-25,87
	(16,150)	(3,456)	(18,381)	(11,292)
Controle voor				
Omvang	Nee	Ja	Ja	Ja
Grondslag	Nee	Ja	Ja	Ja
Opbouw aandelen	Nee	Nee	Nee	Nee
Fixed effects*	Nee	Nee	Ja	Ja
Dynamiek	Nee	Nee	Nee	Ja
Observaties	16.096	16.096	16.096	11.503
w.v. aantal unieke bedrijven	3.433	3.433	3.433	2.550
Aandeel variantie verklaard	0,00%	44,64%	3,02%	48,52%
(bij fixed effects: overall)				

* Fixed effects: Jaar, sector, en bedrijfsniveau.

**Tussen haakjes de heteroskedasticiteit en autocorrelatie robuuste standaard error.

EH
15/12/25

TER BESLISSING

Aan

de staatssecretaris van Financiën – Fiscaliteit, Belastingdienst en Douane

Persoonsgegevens

nota

Onderzoek Commercieel-Fiscaal

Datum

11 december 2025

Notanummer

2025-0000612531

Bijlagen

1. Onderzoek - Verschillen
2. Concept kamerbrief TK
3. Concept kamerbrief TK

Aanleiding

Aan de Kamer is toegezegd¹ om – in lijn met het rapport van de Adviescommissie belastingheffing van multinationals (de Adviescommissie) – de mogelijkheden te verkennen om ook meer inzicht te krijgen in de commerciële winstgegevens van bedrijven. Tijdens de AFB in de Eerste Kamer heeft u toegezegd om dit onderzoek voor het kerstreces naar de Kamer te sturen. Met deze nota wordt u geïnformeerd met betrekking tot de uitkomsten van dit onderzoek (zie bijlage 1).

Beslispunten

- Bent u akkoord met het versturen van het onderzoek aan de Kamer en de bijgevoegde kabinetsreactie (zowel voor de Eerste als Tweede Kamer)? Graag de brieven te ondertekenen.
- Bent u akkoord met het openbaar maken van deze nota en bijhorende documenten conform de beleidslijn Actieve openbaarmaking nota's?

Akkoord
Akkoord.

Kernpunten

- Het onderzoek geeft vervolg aan twee aanbevelingen van de Adviescommissie, te weten: (1) verplicht bedrijven om hun commerciële winst in Nederland te rapporteren en (2) maak inzichtelijk waar verschillen ontstaan tussen de commerciële en fiscale winstbepaling en of dit verschil tussen multinationals en nationale ondernemingen.
- Hiertoe is onderzocht hoe de commerciële winst van in Nederland actieve ondernemingen zich verhoudt tot het belastbare bedrag in de vennootschapsbelasting en in hoeverre eventuele verschillen tussen deze grootheden afwijkt afhankelijk van of de onderneming nationaal of internationaal opereert.
- Uit het onderzoek blijkt dat er aanzienlijke verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag optreden. Deze verschillen zijn voor het merendeel goed verklaarbaar vanuit de fiscaliteit.
- Enkele verschillen zoals die in afschrijvingen en herwaarderingen vergen nader onderzoek of deze beleidsmatige actie vereisen. Hiertoe zijn in het rapport aanbevelingen gedaan.
- Uit het onderzoek blijkt verder dat deze verschillen niet per se samenhangen met of een onderneming multinational is of niet. Het onderzoek geeft dus geen aanwijzingen dat de bedrijfseconomische

¹ Kamerstukken II 2019/20, 31066, nr. 699

werkelijkheid van de fiscale werkelijkheid afwijkt door bijvoorbeeld meer belastingplanningsmogelijkheden bij multinationals.

- De kabinetsreactie (bijlage 2) geeft een korte samenvatting van het onderzoek en laat eventuele verdere vervolgstappen vanwege de demissionaire status aan een volgend kabinet. Wel is een onderzoek toegezegd naar afschrijfbeperkingen en -verruiming.

Toelichting

Achtergrond aanbevelingen Adviescommissie Ter Haar

- Uit de berekening bleek dat de belastingdruk van multinationals en nationale ondernemingen niet sterk van elkaar afweken.
- Een belangrijke kanttekening die de Adviescommissie hierbij plaatste, is dat de Nederlandse aangiftegegevens zijn gebaseerd op de fiscale winstbepaling, waardoor de effectieve druk niet in verhouding tot de commerciële (of bedrijfseconomische) winst wordt berekend.
- Inzicht in deze verschillen tussen commerciële en fiscale winstberekening kan meer inzicht geven in de belastingheffing van multinationals ten opzichte van nationaal opererende ondernemingen.
- Om die reden is aanbevolen om bedrijven te verplichten hun commerciële winst in Nederland te overleggen bij de fiscus, zodat de effectieve druk ook kan worden afgezet tegen de bedrijfseconomische winst.
- Daarnaast is aanbevolen om te onderzoeken waar verschillen ontstaan tussen de commerciële en fiscale winstbepaling om zo een completer beeld te krijgen van de oorzaken van verschillen in de effectieve belastingdruk berekend in verhouding tot de commerciële en fiscale gegevens.

ziebeant
dit niet al
dan?

Inhoud van het onderzoek

- In het onderzoek (bijlage 1) wordt een vergelijking gemaakt tussen de commerciële jaarrekeninggegevens zoals bekend bij het CBS en de gegevens uit de aangifte vennootschapsbelasting.
- In het onderzoek (bijlage 1) is onderzocht hoe de commerciële winst van in Nederland actieve ondernemingen zich verhoudt tot het belastbare bedrag in de vennootschapsbelasting en in hoeverre eventuele verschillen tussen deze grootheden afwijkt afhankelijk van of de onderneming nationaal of internationaal opereert.
- Hiertoe is in het onderzoek een vergelijking gemaakt tussen de commerciële jaarrekeninggegevens zoals bekend bij het CBS en de gegevens uit de aangifte vennootschapsbelasting.
- Uit de analyses blijkt dat verschillen tussen de commerciële winst en het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting groot zijn, gemiddeld circa € 28,8 miljard per jaar over de jaren 2010-2020.
- Een groot deel van de verschillen valt toe te schrijven aan fiscale principes. Zo is het merendeel te verklaren doordat de deelnemingsvrijstelling dubbele belastingheffing voorkomt door voordelen uit hoofde van een deelneming buiten aanmerking te laten bij het bepalen van de winst, omdat bij de deelneming al belasting over het resultaat is geheven (€ 23,3 miljard). Een andere verklaring voor een groot deel van het verschil is de verliesverrekening (€ 5,6 miljard) waardoor ondernemingen worden belast naar hun totaalwinst, wat een uitgangspunt is van de winstbelasting.
- Minder goed verklaarbare verschillen worden gevonden ten aanzien van afschrijvingen en herwaarderings.

- Op basis van de analyse in dit rapport kan niet worden uitgesloten maar ook niet worden bevestigd dat grote multinationals meer mogelijkheden hebben om het belastbare bedrag in negatieve zin te beïnvloeden ten opzichte van de commerciële winst. Bij kleinere internationale ondernemingen (gemiddeld € 600 miljoen balanswaarde) zijn hiervoor in ieder geval geen aanwijzingen.

Aanbevelingen omtrent moeilijk verklaarbare verschillen

- Zo volgen verschillen veelal uit de beginselen van het totaalwinst- en jaarwinstbegrip wat te herleiden is naar jurisprudentie die ver teruggaat. Onderzocht kan worden of de gehanteerde beginselen (zoals het realisatiebeginsel, realiteitsbeginsel, eenvoudbeginsel en voorzichtigheidsbeginsel) in de verschillende hedendaagse situaties nog passend is.
- Eventuele stroomlijning van de winstbepalingen kan leiden tot een vermindering in complexiteit van de financiële verantwoording (administratieve lasten). Eventuele belastingopbrengst van een degelijke stroomlijning kunnen teruggegeven worden via lagere tarieven.
- Ook geldt ten aanzien van de afschrijvingsverschillen dat specifieke afschrijfbepalingen en -verruiming hier een rol in kunnen spelen. Vandaar dat verder wordt aanbevolen naar deze bepalingen nader onderzoek te verrichten. Deze is reeds opgenomen in de SEA.

*- Waarschijnlijk wel
- het wetswijziging
voor Naaf zijn
en is afgekeurd van
goed Werkhoud BKB*

Communicatie

Niet van toepassing

Politiek/bestuurlijke context

De heer Van Apeldoorn (SP) heeft bij de AFB in de EK gevraagd om de uitkomsten van dit rapport voor de behandeling van het Belastingplan 2026 te doen toekomen aan de EK. U heeft hierop aangegeven uw best te doen, maar het rapport voor het kerstreces te doen toekomen.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Niet van toepassing.